

అలుగురాజు
ప్రథమ భాగము

★

కవిబ్రహ్మ
వీటుకూరి వేంకటనరసయ్య

★

ప్రకాశకులు
ది మోడరన్ పబ్లిషర్స్
తెనాలి

హాక్యూలు
గ్రంథకర్తవి

*

సర్వజిత్తు
వసంతమా

*

జానకిరాం (వెన్
తెనాలి

*

ప్రేమకులు
౧౦౦౦౦

*

మూల్యము
౧ ౮ ౦

తొల్లి నడల్ప కిప్పటి విధులే నిరసింపక ప్రాత్ర క్రొత్తలం
దుల్లమునేర్చి దేశికవితోచిత మార్గములక గమించు మా
కొల్లని దేమికద్దు ! వివిధోజ్జ్వల కావ్యకథార్థయుక్తులం
దల్లరిపాలుగాని కవితాసవ మా నద మెల్ల వేళలక.

ఇది యొక మహావాక్యము. దీని కిపుడే సమగ్రవాఖ్య
చేయ వీలుపడదు. మారచింపఁ బూనిన భాగము
లన్నియు నొడ్డక్కిన పిదప దీని యానుచునులు మూల
ముట్టుగఁ ద్రవ్వఁ గలము.

ప్రతిభాగమునకుఁ బరిచయవాక్యము లవసర మగుటచే
నింకొకటి రెండుమాట లుద్గడింపక తప్పినది గాదు.
ఈ వీరభారత మంతయు నైదు మహాఖండములుగా
వ్రాయఁబూనితిమి. ఇప్పటికి దీనితో నాల్గుభాగములు
మాత్రము పూర్తి యయినవి. అయిన వానిలో నొక
అలరాజు మాత్రము ప్రకటితము గాలేదు.

ప్రతి మహాఖండమునకు రెండేసి భాగములుండెను. ఈ
క్రమమున నీ గ్రంథమంతయుఁ బది భాగములుగా
విభక్త మగును. తన్నామానుక్రమ మీవిధముగ విభ
జించితిమి. అలుగురాజు, అన్నపెద్దన్న, బ్రహ్మ
నాయఁడు, నాయకురాలు, మగువమాంచాల (తాల
చంద్రుఁడు) అలరాజు, కన్నమదాసు, యుద్ధఖండము.
బ్రహ్మగీత (చాపకూటి సిద్ధాంతము) వీరపూజ.

మఱొకమాట : పూజ్యశ్రీ మేకా గన్నయ్య చౌదరిగా
రి వీరభారతము నందుఁ దొలిపూజ లందికొనిరి. వారి
సాహిత్య సౌహిత్యము లమరము లజరము లగుఁగాక .

ఈ మహాగ్రంథ రచనకుఁ బురికొల్పి మాయుద్యమము
నకు జవము, జీవము గల్పించిన సోదరాండ్రుల నెల్లపు
దుపచరింతుము.

గ్రంథకర్త.

కథాప్రవేశము

౧౧ వ శతాబ్దమునకు లోవయినమే చోడులు చందవోలు రాజధానిగా వెలనాటి వరగణా నేలుచుండిరి. వారిలోఁ గులోత్తుంగ రాజేంద్రచోడుఁడు వీను మిగిలినవాఁడు. వీని కడ నండుారి కొమ్మన ప్రధానామాత్యుఁడుగా నుండెను. ఈ రాజు కడచన్న పిదప నితని కొడుకగు రెండవ గొంకఁడు పట్టాభిషిక్తుఁడయ్యెను. ఈతని కాలమునను గొమ్మనయే సచివశేఖరుఁడయి కార్యఖడ్గముల కెంతయుఁ జాలినవాఁడనిపించుకొనెను. వీని సాచివ్యము వెలనాటి చోడునకు నుత్తరారమున రెండవ గొంకనికిఁ బూర్వారమున సిరపడి యుండవచ్చును. ఈ గొంకనికే సింహాళ దేశేసులు ధవళ శంఖములు కాన్కవెట్టి వెలనాట ముత్యాల వ్యాపారము సాగించుకొని రని ప్రతీతి కలదు. అందుచే నీతనికి ధవళశంఖ మహారాజని నామాంతరము స్త్రోతము సిరపడి పోయినది. ఇతఁడు బౌద్ధ మతాపలంబి.

ఇదే సమయమున నుత్తర దేశమునకు మహమ్మదీయుల పోటెక్కునై పెక్కురు వలస వోసాగిరి. వారిలో హైహయ వంశజుఁడును దురదృష్టవంతుఁడు నైన మన యలుగురాజుకఁడు. వీని కులమంత్రి యగు రేచర్ల దొడ్డనాయఁడు రాజానుమతి వడసి సుభిక్షములగు దేశము లరయుటకై బయలుదేరి కొంతకాలమున కాంధ్రదేశము సాచ్చెను. ఇచట బౌద్ధులకు వైదికులకు నెడతెగని మత వైషమ్యము లేర్పడి యుండెను. ఈముగ తెగలన్నిటికిఁ గేంద్రమమరావతీనగరము.

ఈ వీలెఱిగి దొడ్డనాయఁ డమరావతిలోఁ బీటవెట్టెను. తంత్రాంగపరుడైన పృథుశర్మతో మైత్రి నెఱపెను. ఇన్నిటికి బౌద్ధమత విధ్వంస మా శర్మగోరెను. అలుగురాజున కాండ్ర దేశాధిపత్య మయ్యమాత్ముఁ డభిలషించెను. అందుచే నుభయులీ విషయమునఁ జేతులు గలిపి పాటుపడఁజొచ్చిరి.

ప్రథమ ఖండము

నాఁడు బుద్ధజయంతి. ఇందులకుఁగా సనదవోలు నుండి బౌద్ధపదాచార్యుఁ డమరావతి కేతెంచెను. నీని రక్షణారము గొంకరా జనుచరులఁ బంచెను. వారిటకు ఎచ్చినదాది శర్మ పుత్రులకు లోఁగి లంచగొండులై బౌద్ధగురుని దెగటార్చుటకు వేగకమున్నఁ గృష్ణాతటమున ననుపు గాచిరి. ఈ కుట్ర దెలిసి బౌద్ధగురుఁ డటురాక తక్కిను. ఈ చిత్రవధ కన్ను లారఁ జూచుటకుఁ బృథుశర్మ బౌద్ధవాటి కెడగా శివసందుల గడ్డి దాపున కేతెంచెను. లోఁగడ యేర్పాటు ప్రకారము దొడ్డనాయఁడును సంకేతసాసమున కేతెంచెను. కాని యీ పదిక మతని కేమాత్రము దెలియదు.

ఇంతలో దగదొట్టి నచ్చిన మొక మొకఁడు పొంచిన వార్తపైఁ దారసిల్లెను. అందొకఁ డదాటున దానిపై కడరించిన బాణ మొందు గఱితిప్పి పృథుశర్మకుఁ దగిలెను. అచటన నిలిచి యీ తతంగ మంతయుఁ దిలకించు దొడ్డన విభ్రాంతి పడి తోడనే వారి నిర్దుర మర్దించి శర్మనుదేర్చి తెలవాఱక మున్న యొక జీర్ణ దేవాలయమునకుఁ జేర్చెను.

ద్వితీయ ఖండము

ఆ ఘాతుకులు తమ్ముల బృథుశర్మ మోచగించెను. తమచి నేర్పుగ జాద్ధులంగలిసి వాని బాహువులడచి గాయ పఱచిరి. ఈ దౌష్ట్యమునకుఁ దాళలేక శర్మ దొడ్డనాయనితోఁ గూడి పాలమాచాపురి కరిగెను.

తదాది నిచటఁ గలఁత లెసఁగెను. బుద్ధజయంతినాఁడు బాపనులఁ బట్టవగ్గములు తేకుండెను. అందుచే జాద్ధగురుఁడు భయపడి గొంకరాజుద్వారా చందవోలునుండి మాప్టీల రప్పించెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁ డేటిరేవు కడ బ్రాహ్మణ భిక్షుకులకు వాకిలహ మారంభ మయ్యెను. ఈ మూలమునఁ గళ్యాణపుర శైవజనుల మతదౌష్ట్యము లొక్కెత్తున బయలుపడినవి. ఇదంతయు గమనించీ మాప్టీలు భిక్షుకున కండయై భూసురుని దంగఁగొట్టిరి. అంతఁ బోక తమ పెంపుడు పిచుకల నెగయ విడిచి బ్రాహ్మణుల ఫాలతల గంధాక్షతల ముకుడాప్పలఁ బొడిపించి మున్ను జాద్ధులఁ బఱచినపాట్లకుఁ బ్రత్యామ్నాయ మొనరింప సాగిరి.

తృతీయ ఖండము

పృథుశర్మ ప్రేరణమున నలుగురాజు చేదిదేశము వీడి యాంధ్రభూమికిఁ బయన మయ్యెను. తాను రాచతీవితో నరుదెంచిన నిచటిపాలెగాండ్రు సైఃపరని పృథుశర్మ సమా లోచించి కార్తవీర్యార్జునుఁ డొనర్చిన పాపనివృత్తి కలుగు

రాజు జేడినూ నె గుడ్డలు ధరించి తీర్థసంసేవకు బయలుదేరె
ననియు నా యుడుపు లెచటఁ దెల్లఁబడిన నాతఁ డచట
నెలవుకొను ననియు నెల్లకడలఁ జాటుచుఁ దన్నోదార్పుచు
నమరావతికిఁ గొనివచ్చెను.

అరా జుదయసంధ్య సకుటుంబముగఁ గృష్ణాతీర్థమునఁ
గ్రుంకు నెడ మాష్టు లెన్నో దాప్త్యము లొనర్చిరి. వారి
ప్రేరేపణ భట్టుఁ డొకఁడు గొంకరాజు నగ్గించి యల్లరా
జాగ్రహమునకు గుఱియయ్యెను. దానికిఁ బ్రతిగా దొడ్డన బిడ్డ
లాబట్టు మెడలో నినుపకడ్డి దవిలించి మెలిత్రిప్పి తగు నెడ
మొఱపెట్టుకొమ్మని తఱిమి పలికిరి.

చ తు ర్థ ఖం డ ము

ఈ నీలివార్తలు చందవోలున కంతలో నెగ్గబాఁకినవి.
తోడనే గొంకరాజు కొలువై పరాజుల నీనడించుచుండెను.
ఇంతలోఁ బరాభూతుఁడగు భట్టుఁ డెగ్గఁజేడుకొను చేతెంచి
కృష్ణాతటమునఁ జరిగిన భంగపా టుగ్గడించు చుండెను.
మాష్టుల పీచమణిఁప నలుగురా జంపిన దూతలు చందవోలు
వీధులంబడి యెవరిని గైకొనక గొంకని కొల్వ సొచ్చిరి.
సొచ్చి పిఱుదీయక పన్నిదములు నఱచిరి. మాష్టులోడిన
గొంకరాజపుత్రిక ననుగురాజున కిచ్చునట్లును దామోడిన
నలుగురాజు సబంధపుఁడై గొంకని గొలుచునట్లును నేర్పా
టులు జరిగినవి. తుట్టతుదకు మాష్టులోడిరి.

పంచమఖండము

గొంకల పనులొన్న ప్రకాశ అబుగరరాజునకు విడ్డనిచ్చి
జలనాఁ నరణము క్రిందఁ జదిలి చెను అబుగరరాజు కొన్నా
శ్లండుండి సభార్యముగ నోడలేవున వివాస మేర్పఱుచు
కొనెను. శిర్మకిడి గిట్టక కొమ్మనతోఁ గలిసి యిరువీళ్ల
నగూంతము నూలఁద్రోయ ననుసంగు చుండెను.

ఈ విషయమై కొమ్మనపత్ని పేర్చీని యుంపుడుకత్తెయగు
పైడంత పాపసాని కింతమేపి తన పెంపుడు కూతురు
ర్యాశ్రీతోఁ గుట్రననుప సాగినది. ఆ బిడయుఁ బృథుశర్మకు
భార్య యయిచట్లు తన్నతఁడు మోసగించి బాధులఁ గలిసి
నట్లు కొమ్మన పత్నికడ నాటక మాడఁదొడఁగెను.

ఇంతలోఁ గొమ్మనవచ్చి పృథుశర్మ నిర్యాణము
చెందెననియుఁ దచ్చవహీతు నేడు జరుగుననియుఁ జెప్పి ఆ
శనమును స్వాధీనమొనర్చుకొను నుపాయము వారికిబోధించి
యప్పుడపుడే కొంపెగిరిపోవు నట్టిలంత గొల్లున నేడ్పించెను.
ఇది కర్ణాకర్ణికగా గొంకనికిఁ దెలిసి మంత్రిని రప్పించి తన
కైన యెఱిమని యడిగెను.

మఃఖార్తుఁ డైనట్లు నటించు కొమ్మన్న పృథుశర్మ
తన మఱిది యనియు మాతరిశ్రీయను పేర బాధులఁగలిసి
యేడాది క్రితమే తన్నుడఁబాసె ననియు నతని సతి గోడు
వినఁజాలకుంటి మఃయి సంస్క్రియ నిమిత్తము తచ్చవము
తమ కీవలెననియు న్యవతిని బ్రార్థించెను.

బుద్ధరా జిది సడికట్టి కొమ్మనఘటకుఁ డనియు శర్మకు శ్రీరసాయన మూలమున రూపవికృతి గలిపించి శౌద్ధపదా చార్యునిగా నొనర్చెననియు అతఁడు భూర్జపత్రము మ్రింగి త్రుంగుట మన గుట్టుపట్టుల నెఱింగించుటకే యనియు భూపతి కెక్కడెప్పి త చ్చరముఁ నీకుండ నడ్డునాట్లు వేసెను.

మంత్ర విది తెలిసె రాజ్యశ్రీ శర్మ కిల్లాలెనట్లు నిరూపించి రాచనగరికంపి కలువో నేడ్పించి యాశన ముపాయముమై సంపాదింపఁ గలిగెను.

షష్ఠాంశము

ప్రభుశర్మను సమాధి చేసిరి. బుద్ధరా జనుమానమున నాత్మీయులఁ గొండఁ నటఁ గాపువెట్టెను. కొమ్మన్న యొక నాటి నడిరేయి శర్మ సమాధికడ కేగి దానిని కుళ్ళగించి దట్టమునుపైకెత్తి అతఁ గర్మస్థమగు భూర్జపత్రమునుగ్రహించి విషయమునంతయు నాకళించుకొనెను.

ఇంతలో నావులింత లెసఁగి పెఱలున్నారనుశంక నాశవము నకు వీరపూజలు సలుపవచ్చినట్లు నటించి తనమేని యాభరణములు కొన్ని కళేవరమున కలవరించి దాని నెప్పటియట్లుంచి గృహభిముఖుఁ డయ్యెను. ఈ విషయ మెఱిఁగి పోయిన కాపరులు బుద్ధరాజునకు దీని నామూలగ్రముగ వినిచిరి.

కొమ్మన్నరాకకు శివతాత్పర్యము లింట వేగుచుండిరి. ఇంతలో సమాప్త్యఁ డగుచెంచెను. వచ్చుట తడవుగ శివతాత్పర్యములు వ్యవ్రతై రాజ్యశ్రీ మన గుట్టుపట్టులు

ప్రభువునకు నివేదించెననియు, ఇందంతయుఁ జైడంతపాపసాని మూలమున నాపె వెలార్పవలసివచ్చెననియు లబ్బిన మొత్తు కొనిరి.

కొమ్మన పైకి నొచ్చుకొన్నట్లు నటించి వారికి భూర్జ పత్రమందలి విషయ మావేదించి బాధకూట విధ్వంసము నకుగా రిహస్యమార్గమున నమరానతి కంఠి తాను శయనా గారమున కేగెను.

తెలవాటునరి కూరు వెడలరాదని ప్రభుత్వమతని కాజ్ఞా పత్రమంపినది. తా నా విషయ మామూలమెఱిగి తన గూఢ చారుల గతు లేమగునోయని త్రొక్కులాడఁజొచ్చెను. తన పత్ని లోగడ నా చిక్కులన్నియుఁ దొలఁగఁ కట్టుబాట్లైర్ప టిచి వచ్చినదిగాన భర్త నోదార్చి లోనిఁ గొంపొయెను.

సప్తమ ఖండము

శివతాతి ప్రభృతులు పట్టపడిరి. వీరి నడచి తెచ్చు రాజ భటులు చందవోలున కెడదవ్వననున్న మామిడితోఁపులోని కలకల మారయ నేగిరి. బంధితుల హస్తములు మాత్ర మేమరకుండిరి. ఆ సందడిన కొమ్మనపత్ని పంపిన వ్యక్తులు శివతాతి ప్రభృతులఁ దప్పించి తమచేతులు భటుల కరము లందుఁ జొనిపిరి. వా రాదమఱచి యుంటచే నీ తిరుమఱపు లంతగా గమనింపలేదు. పిదప నిరువాఁగులవారికి సిగపట్టె రాజాసానమునకుఁ జేరిరి.

ఆ వనిలో సుధన్వుడు రాజ్యశ్రీ వేషమున నురి దవిలించు కొని గుటగుటలాడుచున్నట్లు నటించెను.

భటులనుండి తప్పించుకొన్న శివతాతీ కొమ్మన్నపత్ని పంపిన యంబరాదుల నలవరించుకొని యీపె నా చెల్లెలని సుధన్వునిపైఁ బడి యంగలార్చెను. మూఁగిన మూఁక లొను కానోపునని కొంతి సానుభూతి నెఱపి తమ కోరినట్లు వారిని గొంత దన్వనిచి వచ్చిరి.

ఈవార్త చందవోలున కెగ్రబ్రాఁకినతోడనే గొంకరాజు వారి నస్వేషింప వలఁతులగు భటాగ్రణుల నంపెను.

శివతాతీ సుధన్వు లాఁడు వేసముల నూడ్చి మార్గముబడి విషయాంతరమునకు దిగిరి.

మంత్రి శ్రీశాసమున కేగినరాత్రి సుధన్వుఁడు నేల మాళిగలో బంధితురాలై న రాజ్యశ్రీని దప్పింప నటకేగెను. అందుఁ బలుచిక్కలకు లోనై యీపెను దప్పించి మంత్రి గృహమునకుఁ జేర్చి శివతాతీ ప్రభృతుల విడిపించుటకుఁగా మా కందవనమున నీ తంతు నెఱపెను.

ఈ విషయ ముగ్గడించుకొను వీరిర్వయ మధ్యాహ్నమున కొక కుంటగట్టు చేరి విశ్రేమించిరి. వీరి యీగడ సరయ వచ్చు రాజభటులు నిటకుఁ జేరిరి. తోడనే ప్రసుప్తులగు వారిని లేపి పరీక్షకుఁ గడంగిరి.

వీరు ప్రత్యుత్పన్నమతులు గాన మేము రాజభటులము మీరే ద్రోహులని కథ నడ్డముగాఁ ద్రిప్పిరి. కడ కొండొరులు ధూ నా బొడ్డుపాలని యెవరిత్రోవ వారేగిరి.

కృతిస్వామి

కృతి స్వామి
శ్రీ మేకా గన్నయ్యచౌదరి గారు

కృతికన్యకు ముఖతలకము
మతిమద్గుణ వర్ణనమ్ము మత్కృతికన్యా
న్రత మెట్టిదో ? సుశ్లోకుడు
పతియయ్యెన్ సుకృత మొకరిపాలిటి సామ్మా !

తమకీర్తిధ్వజ మిమ్మహంధ్ర భరిణిన్ స్థాపించి దీపించు ను
త్తమధీశాలురు చన్నమ్మా మునిండ్లమ్ముల్ కళాదేవతా
శ్రమరంగమ్ము లపారగౌరవ కథాస్థానమ్ము లం చీకృతి
ప్రమదామాసనసూనసాయకుడు సంభావించునశ్రాంతమున్.

ఈ మధురాశయమ్ము లుపయించినదాది కళాతపః ఫల
శ్రీమహితప్రమోద రసచిత్త మెలర్ప నొకప్పు * పండిత
గ్రామణి నంపె మాకడకు గౌరవభాజనుఁ డస్మదీయ కా
వ్యామృతపానమత్తుఁ డతఁ డిడినవాక్యము లుదరించితిక.

కొన్ని వసంతముల్ గడచెఁ గోకిలకంఠము మూఁగవాటి న
ట్లున్న మముం బదింబది తదుక్తవిధుల్ పేరరేపఁ జొచ్చె నీ
సన్నగ్రహించి కొందఱు రసజ్ఞులు మేల్పడి రై న నొక్క మా
గన్నయ నాయకాగ్రణికి గాదిలి నెచ్చెలి కీదలంచితిన్.

ఇది యొకనాటి సంఘటన మిర్దుర కీకృతి సంగతార్థముల్
పొదలిన వప్పుడీ వినయభూషణుఁ డుప్పున నవ్వి మీకృతుల్
చదునని వారులేరు రససంగతిఁ దేలనివారులే రిటుల్
కొదికెడరేల? త్వత్కృతులుకోళ్ల యికూసిన వాండ్రమండలిన్.

నాకతి ప్రీతిఁగొల్పుఁ బలనాటి మహాత్ముల గాథలన్ననున్
గాకతి వంశగాథలనినన్ విపులాండ్రయశో విభూషణ
శ్రీకము లాత్మవిక్రమ వశీకృతలోకము లాచరిత్రముల్
వాకొన మన్న నో రడరి వ్రాయకయున్న కలమ్ము కాల్పనా?

ఈయభిమాన మిందునుదయించు తృణమ్మునకైన నాత్మలోఁ
బాయదు వారిశౌర్యవిభవమ్ములు వాకొని వారిప్రాభవ
న్యాయ విధమ్ము లూఁకొని యనారతభారత వీరపూజలన్
జేయు మహాకవుల్ కవిత సెప్పిన నొప్పరి కింతురే ప్రజల్.

మానవుఁ డిట్టి తజ్ఞుఁడు భ్రమప్రమలన్ గనుగల్గినప్త సం
తాన సమృద్ధిమై నెనఁగిన జెడఁ డండ్రుబుధుల్ నిజమ్ముగా
నీ నవఖండమండిత మహీవలయమ్మున శాశ్వతార్థముల్
కానముగాఁచ మొక్కకృతికర్తయు, భర్తయు, దక్క నెక్కడన్.

నేను యశోభిలాషినయి నిస్తులకావ్యజగత్ప్రభుత్వ ము
సానము లాసచేయఁ బెదతాతకతమ్మున నింతవాఁడనై
“నానను” భావమే తనగుణప్రతిభాస్థితావిభూతి కే
దేనిఁ బ్రసిద్ధచిహ్న మొకఁడేర్పఱుపన్ బ్రయతించుచున్నట్లుగా.

చౌదరి లక్ష్మయూగ్రణికి సా పెనఁడం చవుడవు రచ్చలక
మూదలచేయుచున్నెడ సమూహమొనర్చుమంతరాత్మలోఁ
బాదుకొనుక దదీయగుణబంధురతుందిల విగ్రహమ్ము సాం
పాద్యతిపెంపు, నూరివ్యవహారము తెంపొకఁడొక్కఁ డుజ్జయై.

ఆ దివ్యమూర్తి భావాంబరవీధిలో
ధళుధళుక్కును ధ్రువతారనైతి
ఆ నిత్యమండహాసాంకూర రేఖలోఁ
గగ్గిపోవని మల్లెమొగ్గనైతి
ఆ ముగ్ధమోహన ప్రేమసరస్సులోఁ
బరువులెత్తెడు పాలతరంగనైతి
ఆ నిర్భరవ్యవహార సూత్రమ్ములో
గ్రుక్కదిప్పని సాధకుండనైతి
ఆ మహాజ్ఞాన వార్ధియం దప్పుడప్పు
డెన్ని విజ్ఞానరత్నంబు లేరుకొంటిఁ
దాత దిద్దిన నాకింత దనుక నెట్టి
యెడరు దొడరదు మత్స్య మేమిసెన్న ?

జాప్తి పట్టిననులలో ను

తృప్తము తాతయ్య జన్మ మహాపరములకై

యిష్టాపూర్తము లొనరిచి

మృత్యులఁ గావించె శుభయతోముమువారిక .

అతఁడు పునరుద్ధరించె విష్ణ్వలయమ్ము

భక్తజనకోటి కన్నుల పండువొలయ

మహిత ప్రాకార కళ్యాణమంటకములు

చక్కఁబడినవి తనచేతి చలువకతన .

కొన్ని తరముల తరబడి కూచిపూడి

కాణయాచిగఁ గాలమ్ము గడపినారు

తాతపాదు లఖండ విద్యావిధాన

గౌరవనిధాన భోగైక కాములగుచు .

మా మేకాకులజల కీ

గ్రామము నెలనైనదాదిగా నిరువీళ్ళ

మామలుగా జామాతలు

గా మెలఁగితి మన్న మెప్పు గలుగఁబలికితిక .

తాతకతమ్మునక ధనము, త్యాగము, భోగము, శీలమజ్ఞానం

చాతత భక్తిచూపితివనా? శుభమస్తు భవత్ప్రవృత్తికిక

బ్రీతిఘటిల్లె మీ యెఱుకపేరిట మా కొనరించు సత్కృతుల్

చేతమునించుఁగానఁ గయిసేయుముమత్కృతినన్నమన్నదిక .

రెలఁజాలెన్ మమిచ్చు కౌల కృతిరత్నం నిలిమై శ్రద్ధమై
 వెలలింపక నమకట్టితి కన భజావిరూఢత విశాణ నో
 జ్వలకీర్తిదురులు లు త్రమాశయ రహస్య స్థానముల్ తత్కుల
 స్థలమాహాత్మ్యములన్నదీ యకృతికాంతా కాంతనై పథ్యముల్
 రావెళవంశజుల్ తొలుత రాజకులగ్రామలైన కాకతీ
 యాననినాథులక గొలిచి యచ్చటమంతులుండనాథులుక.
 భూవిభులాత్మబంధువులు భూరియశోభ భవాభిరాములై
 ఈ విపులాంధ్రమండలము లేలిరి తత్కుల మెన్నోకోనలై.
 ఈకమనాట నింటికే నిడిండ్లయి గోత్రము లుత్కమమ్ములై
 ప్రాకట ప్రాభవమ్మరుల పాలయి నిల్చిన దిట్టిశాఖలం
 దీకృతి నాయకాగ్రణి సమర్థులుంటి తిదీయమైన మే
 కాకుల మొప్పు గమ్మరుల కైరవలక్షికి గర్జితాభమై.
 అందతిశాంతి దాంతివరుఁ డంజనుచౌదరి రంగమాంబికక
 సుందరిఁ జెట్టవట్టి పరిశుద్ధుల నావ్వరు పుత్రులంగ నెక
 కుందనమానకీర్తు లరికోటి భయంకరమూర్తు లాశితా
 నందనపూర్తు లాటుసరు నందనులాతని పుణ్యమెట్టిదో.
 ఐదుపురాత్మజుల్ పొడమిరన్నల రమ్మలకన్న మిన్నలా
 గాదిలి బిడ్డలందఱు నెరిగిటంగుచ్చి సుఖించువారి భా
 గ్యోదయ మేమిచ్చెప్పి? సిరులుండిన సంతోషులశక్తి సంతతి
 శ్రీదయి వాఱినక సుఖము చేపడదన్నిట ధన్యులీదృశుల్.

ఇంద్రుని నా కన్నులకు కన్నీళ్లు కురిపించి మేదురక్రియా
నందిత బాంధవ్యము నుజ్జ్వలము చేయు చరిత్రను డాక్టర్
బ్రాండ్ షాన్ డి. బ్రాండ్ షాన్ డి. బ్రాండ్ షాన్ డి. బ్రాండ్ షాన్ డి.
క్రొందర బ్రాండ్ షాన్ డి. బ్రాండ్ షాన్ డి. బ్రాండ్ షాన్ డి.

తమ్ములు ధర్మరాజుగ పేరొందిన కమలవారి ధర్మ త
త్వమ్ముగఁ తల్లిదండ్రులమ్ముతమ్ముగ దానసుతాదు లాత్మదై
వమ్ముగఁ బండితుల్ కవులు బట్టలు చుట్టములెల్లఁ గల్పవృ
క్షమ్ముగ గన్నయాగ్రణి రిశ్మతిభామణిఁ గొల్తురిమ్ములన్.

ప్రణతు లదల్చి యొంటరిగ భట్టకపీఠుని నాట్య గ్రంథము
ద్రణకగు విత్త మీగి కవిరాజొకఁ డంగిలో నగర్చుటం
గని తన కొంగు నింపుటవిగాపె కళాదృశ్య లిట్టిదాన కం
కణకరముల్ శతాదులుగా మనుగాత మిహంద్రమండలిక.

కూరిమి కన్నులక గుదురుకొన్నది శాశ్వతభాగ్యరేఖ వ్యా
పారమునందుఁ బట్టినది పైఁడియు ముట్టినదెల్ల ముత్యమై
తీరిన దీ మహాదళ విధిజ్ఞు లెఱుంగుదు రేమొ ? మాకుఁగా
దా రవి చంద్ర తారక మనంత శుభప్రతిపాదు లీవిధుల్.

మాటలో బరువెంతో మాధుర్య మంతయా

తూఁకమ్ము నెనదులోఁ దొంగిచూచు

కనువిప్పులో మార్చికన్న నిబ్బడి కూర్చి

అద్రిమానసమునం దనఘళించు

అత్మవరీక్షలే నాజ్ఞ చొప్పడదట్టు
 లైనఁ గార్కశ్య మావంతలేదు
 చేసి చేయించుటా చేయినేర్చినవిద్య
 లనయమ్ము జానవాహినుల నీదు

ఇన్ని జుఘురగుణము లెట్లబ్బెనందురా ?
 జన్మవాసనావశత నెఱంగెఁ
 ననుటెగాని విషయమిదిని పొత్తుననిల్చి
 విన్నఁ గన్నఁ దేలఁ విషయమెల్ల .

ఉబ్బెత్తు చెక్కిళ్ళ నుల్లసిల్లెడునవ్వు
 దంతకాంతికి నాల తరంగలగును
 చెవులంటి నొట్టినవ్వును నొన్న పటిచేత
 అరుదు కన్నొమలకు నెరుగు విషయ
 నెడఁద అొమ్మున పరుగద ప్రేమబాహులు
 నిడుద జానువులకుఁ దొడవులగును
 సిరులు చిందెడు లేత మెఱుంగు చామనచాయ
 నెమ్మేని కొనవరి సడలగును
 నైవదీక్షకై న స్వాంతిమ్ము కుద్రాక్ష
 తిలకలక్ష్మి కళకు నిలయమగును
 ఖాది వస్త్ర ధారణాది నై పథ్యమ్ము
 స్వీయ దేశభక్తి కాయువగును .

ఈ దృశ్యమంగళ నమూ_రికి

ప్రాదుర్భవ ద్వపనేఁజాభాషా కావ్య

స్వాదు రసాస్వాదనసం

పాదిత నిర్వృత్తిః బరమపావన మతికిం .

కృతికన్యా! సతివైతి వాతఁడను రత్తినిప్పుఁ గై సేయు నీ
కతనన్ శ్రీమదఖండ భారతి కళా ఖండములకా వీర భా
రతకావ్యప్రథమానకీర్తియని రా గా జాది కావ్య ప్రియుల్
కృతపుణ్యుల్ మతికెక్కు నప్పుడుతనున్ గీర్తింతురార్యోత్తముల్

ఓ గన్నయాగ్రణీ! సక

లాగమములు వొదలుదనుక నస్మత్కావ్య

శ్రీ గరిమంబున భాషా

యోగికి నీకిష్టసిద్ధు లొదవుక నిభులై .

అభాషణములు

వీరవరులఁ గన్న విశ్వంభరాజేవి
ఘూర్ణమాన గర్భగోళ మందు
విప్లవాన్ని రగిలి విశ్వము భస్మమై
శాంతికిరణలహరి జాలువాఱు .

ద్వాదశ శతాబ్ద యుద్ధగాథలు మధింప
బయలుపడ్డ ప్రతాపాన్ని భస్మమయ్యుఁ
బల్లెనాఁ డస్మ దండ్ర ప్రపంచమునకుఁ
పౌరుషజ్యోతి యని పేరు పడిన దపుడు .

.నే నిటువంటి వీర ధరణిన్ జనియించిన వాడఁ గాన మ
న్మానస రాజ హంస మనమాన తదీయ కథా సుధానదీన్
స్నానము లాడు, నే సుకృత జన్మ ఫలయ్యున కగ్గ మైతిన్
గాని, తదీయ దృశ్యములు కన్నులఁ గట్టు యథా తథమ్ముగన్ .

చిన్న తనంబునన్ జికిలి చేసిన చిత్తి మొకప్పు డేకలలో
గన్నదొచ్చెప్పజాల! గుణకారిము నాఁడు గురుండు తండ్రితో
నన్న ఛలోక్తు లయ్య హృదయ ప్రమదమ్మున కై నవేమో! న
నన్నులఁ ద్రావి నీకతనఁ గాఁగలవాఁడ సనున్ మనస్వియై .

అరయిక కేమివచ్చె నపు డయ్యకతమ్మున నుగ్గుఁ బాలతో
నఱిగిన దంధ్రభారత మనంతర మిద్ధకళాపిపాసమైఁ
దిరిగితి దీక్షఁబూని గురుదేవుల చెంగఁగ సంస్కృతాంధ్రముల్
గఱచితిఁ డెల్లు వెల్లులకుఁగా నిలువెల్లను ధాఁవోసితిన్ .

భారత వీర గాథలకుఁ బ్రాణము వోసి మహాకవుల్ కళా
ద్వారము లేర్పరించి రటుమైఁ గవు లాసరిణిన్ గమించి రా
ధోఁణి కై న లాకికకృతుల్ పక్షిమాజపు వస్తుగౌరవ
మూరయ కల్లివిల్లి కృతు లల్లినచోఁ బక్షిమాజు ఒబ్రమే .

ఏ నిటు లంటినా? నలవ దెవ్వ రెఱుంగని కిట్టి దింత కీ
బానిస జీవనమ్ము లొకపాటివె? మాటికి మూఁగగానమున్
బోని కవిత్వతత్త్వములఁ బోదు మదృష్టపురాణగాథ లె
న్నై న రచింతు మాతృకథ లన్న రుచింప వదేమిచోడ్యమో!

జాతి చరిత్ర లారయు ప్రజాపరిషత్తుల కాంగ్ల సాహితీ
జ్యోతులు దారి సూపిన నయోమయగాథలఁ ద్రవ్విపోసి రా
వ్రాఁతలు హేతుబద్ధములు వాస్తవికమ్ములుగా గణించి వి
ఖ్యాత కవుల్ రచించిన మహాకృతులాంధ్రుల కింతయొప్పునే?

కవి నరికట్టి మా నిజకుఁగాఁ గృతు లల్లు మభూతకల్పన
మైవరికిఁ గాను పొమ్మనెన రిద్ది నిజమై కళావిభూతి లే
కవసర సంభవమ్ములు తమంతటఁ దామ నశించుఁగాన న
త్కవులు సమన్వయింతు ప్రకృతస్థితు లాదిమ బోధనమ్ములన్.

కవి కుల మెచ్చు లొచ్చులకుఁ గా దొక రేవునఁ ద్రావువారికీ
రవరన లేల ? బాతి వివరమ్ము లొడమ్ముల నేర్పరించి న
త్కవి నుతికిన్ వృథా కుకవి గర్వాకున్ దలకొందు రింతకున్
జనగల కబ్బముల్ బ్రదుకుఁ జెప్పెడి వేమితరప్రమేయముల్.

తొల్లి నడల్ప కిప్పటి విధుల్ నిరసింపక ప్రాత్ర శ్రొత్తలం
దుల్లము సేర్పి జేకకవితోచితమార్గములన్ గమించు మా
కొల్లని జేమి కడు ? నివిధోద్జ్వలకావ్యకథారయుక్తులం
దల్లరి పాలుగాని కవితాగవ మా నెద మెల్ల వేళలన్.

లెక్క కెఱైన నన్నయ బలెన్ సముదంచిత సంస్కృతమ్మునన్
దిక్కనవోలె నింకొలయు తెల్లనఁ బల్కుట దెప్పరమ్మ దొ
క్కొక్కరిసొమ్ము వారికృతు లూఁకొని వాకొని తెల్లువారలు
క్కెక్కిరి తత్పదమ్ములు భజింపని యాంధ్రకవీంద్రులుందురే?

ఇట్టి విశ్నోకపుల నేప్రాద్దు కొండాడి
తత్కవిత్వ సంప్రదాయ మరసి
ఆంధ్రవీర భారతార్థావగాహి నై
ప్రకృత విషయమున కుపక్రమింతు .

జలైనాటి కథలపై భ్రాంతి దొడరిన
వ్యక్తు లానుపూర్వి కాన సేతు
రున్నరూపు దవిలి విన్నంత కన్నంత
విశ్వసించినంత విశదపఱుతు .

మున్ను మధ్యరాష్ట్రముల వన్నె కెక్కిన
జంభనా పురమై జబలపూరు
తత్ప్రళి కన్న దలకట్టుగా నున్న
నాగలాపురమై నాగపూరు .

ఇద్దకీర్తి కై న యిప్పట్టణద్వయీ
మధ్య భూమి చేదిమండలమ్ము
పావనాంబు కలిత రేవాభివర్ణిత
సస్య సంపదాధ్య జనపదమ్ము .

ఈ సరిహద్దు లొక్కతమ యేల్బడిక్రిందికిఁ దెచ్చి మైహాయుల్
వాసి గడించి రందు రనవద్యము తచ్చరిత మొక్కింత క
న్నాసిన దింతకెంత పడిమాటినఁ దత్కృతసాహసిక్యముల్
వేసిన వేయి రూపు లయి వెల్లిన వాదిమచేది భూములన్

వీర కలచురి రాజుల స్నేరు వడసి
రతి రథుం డందుఁ గార్తవీర్యార్జునుండు
తత్కథలు సర్వదాసముద్యత్తరంగ
ఘుంఘుమధ్వాన నిభృత దిగ్గోళకములు .

ఈ పురాణ ప్రసిద్ధప్రతాప మహిమ
గప్పు మన్నది హరిదప్టకమున యందు
ఇతని కేదవతరమువాఁ డిందునందుఁ
జారుతరక్తి నుందర చక్రవర్తి .

గజ ఘటాఘేట ఖేలనోత్కట కఠోర
హుంక్రియాపూర్వ దృఢ ధనుష్టంక్రియా ప్ర
బుద్ధ దిక్షాగుఁ డీ రాజపుంగవుండు
కాంపురముత్తండుఁ బాల మాచాపురమున .

ఇతఁడు పద్మణ విషయైక చతురుడైన
నధికృతులు నుపధాశుద్ధు లగుటఁ జేసి
మాఁడు పూ లాటుకాయలై నాఁ డెసంగెఁ
జేది దేశము జిట్టునఁ జేదకుండ .

ప్రబల రాజ్య కార్యభారమునకుఁ దోడు
వార్ధకమ్ము బలిసి వాంఛ లేదని
తన కుమారమన్నఘనకుఁ బట్టము గట్టి
భోగ ముడిగి రాజయోగి యయ్యె .

జనకు నాజ్ఞ మీఱ కనుగు తాజాగ్రణి
ధర్మదండ మెపుడు తాల్చినాఁడో ?
నాట గోలె శత్రుధాటి ప్రారంభమై
ముమ్మరమగు విప్లవమ్ము దొడరె .

అందు మహమ్మదీయ స్త్రీ లాహవదోహులై సమస్త ది
క్ష్మందరముల్ వగిల్చి రరికట్టు సమర్థులులేమిఁ జేది రా
జ్యేంద్రిర కై వసమ్మయిన దీకతనన్ విగత ప్రతాపుడై
సుందర రాజ నందనుఁడు జోబిఘలం బచరించె వారికిన్ .

అది నుత రాచబిడ్డ పువు లమ్మిన యూరన కట్టె లమ్మ లే
కెడఁ దపియించి తుట్టుతుడ కెదయినన్ దలఁ దాఁచు కొంటకై
కదలె ననంత భోగము లఖండ విభుత్వ మవక్రవిక్రమ
మ్మది యిది యేల ? మానధన మంత వృథా దురదృష్టజీవికిన్ .

తృణ కాష్ఠ జల సమ్మర్థిగఁ
దొనఁకెడు జనపనము లరయ దొడ్డన సుచివా
గ్రణి ముందుఁ బయన మయ్యెను
దన కించిన చటుల భట కదంబము తోడన్ .

హృదయ వ్యధతో రిపుజన
కథతో రేవగ లనేకఖండములు నదీ
నదములు క్రమించి సాక్షాత్
త్రిదివమ్మును బోని తెల్లు దేశము సాచ్చెన్ .

వినరుగా, నాఁడు చాళుక్య విజయలక్ష్మి
ఆంధ్ర భూములఁ దాండవ మ్మాడె నందు
రప్పటికె పల్లవాధిపత్యమ్ము నడలి
కొన్ని సామంత కూటముల్ కుదురు కొనియె .

చోళ రాజన్య లందితి శూరు లయ్యఁ
గడకుఁ జాళుక్కుకు సరిగాఁపు తైరి
అయినఁ దద్బాహు శౌర్య ధైర్యావణముల
వినుతు లభయవాఁక ముద్రలు విలుచు కొనిరి .

మగ్య మగ్యఁ దొడరు మత్యుద్ధములలోన
చేయి గలిపి శాక్యసింహు తైరి
వారి బౌద్ధధర్మ వైశిష్ట్యమునఁ జేసి
కలఁత లెసఁగె నంద్ర ఖండ మందు .

వేద జడులు గోలవెట్టిన వెలనాటి
ధరిణిపాలుఁ డింత తిలఁక లేదు
ప్రభువు ప్రాపు వడసి బౌద్ధ సన్యాసులు
తెనుఁగుదేశ మలమి కొనిరి మనిరి .

వీరభారతము

అలుగురాజు

“కడచి పోయిన పలనాటి గాథ లెల్ల
ద్రవ్య తల కెత్తుకొన్న దాంధ్రప్రపంచ
మీ దురంత స్మృతికి గుండె తెరవు దెచ్చి
కవులు కథకులు వర్ణింతు రవిరతమ్ము.”

అలుగురాజు

ప్రథమ అంశము

పౌధ గురుఁ డమరావతీ పట్టణమున
విడిసె నను వార్త పృథ్వీశర్మ విన్నదాది
పట్టుమని కూడు నీళ్లెని మట్టుకొనక
వాడ వాడలు డీకొల్పి నాడు గాని —

ఫలమునగూడకుఁ గ్రుండయి పౌధగురున్ దెగటార్చునూహలన్
గలఁగుచు జైత్యవాటి కెడగా నడు గామడగా నెకాయెఱి
వెలలెఁ దదర్శ మల్లుపృథివీపతి ముత్రి కృపాణపాణయై
నిలిచెఁ బురోహితంధరణిన్ బృథ్వీశర్మ వినిర్ణయమ్మునన్

ఆ నడికిరేయి కృష్ణాతటాంచలమునఁ
ద్రుల్లిపడి క్రేళ్లుతును మనుబెల్లఁ దగిలి
పాటుతెంచెడు మెకముపైఁ దారసిల్లు
సగ్నదృశ్యమ్ము పొడకాంచి నాడతండు .

కిడుగు పిడుగు దాఁకు వడువునఁ బెటపెట
 లాడిపోయె దొమ్మ లూడిపోయె
 తేటమొగమ గాదు నోట మాటున్నదా?
 ఆతఁడపరకాలుఁ డైన నేమి?

చూపులుకోవతాసమునజొత్తిలినకాహృదయమ్ముమాత్రమూఁ
 పూఁపున కాఁగిపోవు నటు లుండెద దద్భుత దృశ్య మింతలో
 దాపయి నట్లు కట్టెదుటఁ దాండవ మాడిన యట్లమాంతముక
 మూఁపునవ్రాలినట్లుబలుమోమయిపూసడికాన్పుచు న్నెడన్.

జీవ్యున మ్రోసె బాణము“హఠి”యని కెవ్వన కేక విన్నడె
 నవ్వడిమిఁన్న గామెఱుఁగుచాడ్పున నొండొకవ్యక్తి బాఁకునక
 గ్రువ్వి న తోడనే మెకము గుండెలు ప్రేవులు నొక్కరేవునక
 గుచ్చయిఘూమతిల్లఁజడెగోండ్రనిగాండ్రనియార్చి పేర్చుచుక.

అం దొకఁ డాముపెద్ద పులిదంసతలమ్మన నెద్దిపట్టి ముక
 ముం దడుగైన తోడఁ. తనుం దడవాఁగి మఱొక్కరుండు నా
 బొందిని బ్రాణముండఁ గొనిపోయెదవే యనఁ దారసిల్లి పె
 న్నందుల వోలె నిర్వరు పెనంగఁ దొడంగిరి కుమ్ముదుమ్ముగక.

దొడ్డనాగణి పృథుశర్మ త్రోవ లరసి
 పెద్ద పెట్టున పూల్లు విన్పించు దెనకుఁ
 బజచి యొక్కింతసే పొడుగజచి నిలిచి
 అవ్రయత్నమ్ముగా తెప్ప లప్పళించి.

ఆ పెంబోతుల దెస నీ

బావని దెస నురక నూచి బ్రాహ్మణహత్యా

పాపమునఁ బోయిరి దు

ర్వాపారులు వీరి పీచ మణఁతు నటంచున్ .

ఎత్తిన కత్తి దింపఁ డొకఁడే పరుగొక్కఁడె వ్రేటుకొంఁకులున్

గత్తెరవాటుదెప్పివిటుగంబడిరమ్మొనగాం డ్రమాత్యుఁడున్

గుత్తుక లంట నొక్కిన దిగుల్పడి దీల్పడి మ్రొక్కినారతం

డెత్తునఁ గొన్న నేమి ? తుద కీడిగలంబడి రిర్వు రుర్వరన్

అంజ మెడవట్టు తోడన

అంజలి గుంజలిగ నీడ్చు చప్పట్టున వా

రిం జంపు టొప్ప దనుకొని

అంజాయించుచు నమాత్యుఁ డవసర మడుగన్ .

కనలుచు మంత్రరుద్ధభుజగమ్మొకఁ డూర్పు సెగల్ వెలార్చె ద

ప్పనిసరియై మఱొక్కరుఁ డబద్ధము లాడె నిఁకంతకంత కె

ట్లను దెగకున్న జంజరుముడుల్ పెనవైచి నృపాలద త్తముల్

సునిశితఖడ్గముల్ బిరుదుసూడిగముల్ విడిచెన్ ఖణంబునన్ .

పోయిన పోకకున్ నుదురుపుచ్చిన కోల్పులు లాదురాత్ము ల

త్యాయతేశాలముల్ వయితురొడల లార్తురు ప్రాణముల్ తృణ

ప్రాయముగాఁ దలంతు రెటువంటిమహామహులై నదై నమున్

ద్రోయఁగ లేరు కాలగతితోన భ్రమింపవలెన్ గ్రమమ్ముగన్ .

ఆ పులిగోళు లాతొడవు లానిశితాయుధముల్ గ్రహించి యా
వైపు తలెత్తి చూడ కనివారణ భూసురుడున్న చోటి కా
కోపము జేగె నుల ముకుం గ్రోకుల నెత్తురు చిందు బాంపడ
య్యాపదనుండి తేచె నుదయానిలభేలన చాలనమ్ములన్ .

నాయుడు వాని దీనవదనంబు గనుంగొని పూర్వపుణ్య మే
దోయిపు డడ్డపడ్డ దయయో? తుణ మేమరకుందు మెంతలో
గాయము గాయమయ్యె వడిగల్లుకుంబో బిడిగల్లు పడ్డటుల్
సాయము సేయవారలకె సంభవిలక గద కష్ట నష్టముల్ .

నో రాజనా? వగర్తువు
నీరము పలెనా? యటంచు నేరుగఁ గృష్ణా
వారిం బుడిసిటఁ దెచ్చిన
వారించుచు శర్మ దీనవదనము ద్రిప్పెన్ .

తోడనే గ్రహించి గొడ్డన వాసీర
తరులు దళముకొన్న తలము సేర్చి
గొంతు గూసుచుండి కొనకొంగు లల్లార్ప
విప్రు డూర్పుగాడ్పు విడిచి పలుకు .

పరమశివా! నా యీదు
రృరణమునకు వెఱవ నార్యమతరక్షణకై
నరక ద్వారము దెఱచినఁ
జొరఁ బాఱెద వెనుక ముందుఁ జూడ న్నైసన్

ఏరు పుణ్యము గట్టుకొన్నారో ? తండ్రు
లివలకించెను పొడలోని కీడ్చినారు
బాధు లజ్ఞానమున స్పృశింపు గదన్న !
అయిన నీ దేహ మింకఁ గృష్ణార్పణమై .

దొడ్డన సచివాగ్రణాలా
జడ్డగమున మిడుత పోని సాగెం దమకే
రడ్డున్నను శివనందుల
గడ్డకు బలిదీతు రింశన్నను గలదే ?

అవు నపు నటంఁ దొడ్డనాయండు పలికి
కర్ణ మెఱింగింపవలస చెవి గఱచి నంతఁ
బొరపడితివన్న తుద కింత పుట్టునంచుఁ
నేర నని శర తన్నుఁ దా దూఱుకొంచు .

బౌరా నెత్తురు చిం బోనడఁతు రయ్యా ! కార్యభంగంబు సే
కూరెన్ బాధ గుండె గాదు మఱి తక్కుంగల్లు భిక్షార్థు లూ
రూఠుం బట్టెద యిమిఁద మన ముద్యోగించి లాభంబు లే
దీ రేయంతయ దీటిపోయెడిది గాదే లిప్తమాత్రంబునన్ .

ఉనపున్న దఖండయూపనిర్మ థనక్రి
యోద్దండ విజయధ్వజోత్సవంబు
సగనున్నది ధర్మసంస్థాపనాచార్య
శ్రీపాదకర శిరచ్ఛేదనంబు

చెలరేగ నున్న దాస్తిక మతవ్యాపార

విధ్వంసక ప్రజా విప్లవంబు
మలగి పోనున్నది మన్వంతరస్థాయి
దివ్యక్షి కీర్తి ప్రదీపకళిక

శివ శివా! ముంచుకొని వచ్చె భవన మెల్ల
వచ్చెడి ప్రవాహ మాకట్టు వారు లేరు
పుడమి పతులకె తుదకు దుర్బుద్ధి పుట్టె
బ్రజల నని మాత్ర మేషి లాభంబు కద్దు .

ఇది మతోన్మాద మనకు మా వెల్లు సైతు
విట్టి సాంకర్యమునకు? సం కీమి కలదు?
వర్ధమాన మత మొక వల్లడు
బౌద్ధ మత మంతకన్న నిప్పచ్చగంబు .

మొగముంద్రిప్పెదు తెప్పలార్చెదు ప్రభు మూఢాత్మలైగొట్టెదా
టుగ రాజానుమతి దెగించిరిది విడ్డూరవృత్తిగాఁ దోఁపఁ బో
దుగ దే? మాదృశులన్న బల్బుదనమా? దుష్ప్రకృతిపోయింతురా?
పగసాధింతుర? పంతగింతుర? వృథాబాధింతురా? భూధవుల్ .

అని కటకటం బడం దన
కను గొలుకులఁ జింతనిప్పు కలు గ్రాలినోనా
డ్డన కలువో నిమురుచు సాం
త్వీనముల నూరార్చి తెల్లవాతెన్ సఖుండా .

రేవుబడి జప్తు జవ్వను
కావడి చప్పుడులు పడఁతుకల పరవడులున్
గోవాశ్చ పరిహాసనములు
త్రోవకు విందయ్యుఁ జెవులత్రుప్పం దులిచెన్ .

పొన పొనగఁ బర్వ లేరాండ పొడలు కొన్ని
నీటి ప్రబ్బలి పొడఁ దూచి నెత్తు గంట్ల
నెట్టుడా లొలికించిన పుచ్చ చెడెద
విచటు వాయుటె యోభివృద్ధి మనకు .

అడుగ మఱచితి నీ రస్మ దరమేని
వేట నెపమున నమ్మేయు టేటి కయ్య !
నన్నదర ప్రేమ దన్నఁ జేసన్న చేసి
తెలియు దని ర్మ నిస్పృహ మొలయఁ బలికె .

అంత నిరుఁరంతికాయతనము సేరి
రందుఁ డిగే భూసురాగ్రసరుఁడు
అచటి పు డిగి సచివాగ్రగణ్యుఁడు
తైర్థి విధానఁ దీర్థమాడి .

అం" కుజ్జ్వల నీలహార వల్లరియైన
కృష్ణామతల్లికిఁ గేలుమోడ్చి
అలాంధ్ర సంతతి కభ్యర్చితుండైన
అమరలింగస్వామి నధిభజించి

భారత పుణ్య తపఃఫలమ్మగు శాక్య
ముని స్తులస్తూపమునకు మ్రొక్కి
నూత్రశిల్పికి స్యృశోడిండిమంబైన
శారదాహేమ్ము సంస్తుతించి

తన మనః పరికల్పి వైవతముల
నూహ సేసి తదంతరీజ్యోతు లరసి
నిమిషమాత్ర నిమిలిత సేత్రుఁ డగుచు
మానవ ప్రవృత్తి నంతర్జోమఱచె నలండు .

త న్నైవఁడో ఖడ్గ ధారాగలమ్మున |
నడచిన యట్లుఁగి లల్లుకొనుచు
తన నెత్రు పాద్ధభూత మొక్కఁగు పడఁబీల్చి
విడిచి నట్లాత్మ భావికొనుచు
తన మతోన్నాద వేదన కన్య స్వరో
ఉల్లస మాడి నట్లులికి పడ్డో
తన విచిత్ర ప్రవర్తన కాంధ్ర చరిత్ర
దూయఁ బట్టిన యట్లు దూపనిచ్చు
తన మనోభావముల కనుగుణము లైన
కటికి చీకటి తెరలలోఁ గను మొగిడ్చి
శర్మభావి ప్రణాళికాజపమధూళి
మరగి బాహ్యప్రపంచమే మఱచినాఁడు .

లేయెండకున్ గాడ్పుటూయేల దిగజారు

నులివెచ్చ మంచు బిందువు లొకింత

కెరలి పాతెడు నేటి కెరటాలఁ జెలరేఁగు

కమ్మని మూఁగ గానమ్మొకింత

రేవుపట్టున వగల్ రేకెత్త గుబ్బెత్తల్

నీళ్లార్చు పచ్చి పోకిళ్లొకింత

తారకాసుర విజేతను మేలుకొల్పెడు

ధ్వజరాజ ఘంటికా ధ్వను లొకింత

మంత్రిపుంగవు చిత్తసమాధి రేఁచె

న మ్మహీసురుఁ డన్నిటి కైనవాఁడు

ఇతఁడు సని లేపినందాఁక వ్రతము చెడఁడు

పట్టుదల కీశ్వరుండైనఁ గట్టుపడఁడె .

ఆ బుగ్గ పుస్తీల కదనమ్ము భావించి

ఒత్తు మీసలు ప్రక్క కొడిసె నొకఁడు

ఎగు భుజమ్ములు తీవి కెంత యొప్పిన వని

మనమునఁ బాలార్చు కొనె నొకఁడు

వెడఁద తొమ్మును గాడిపడఁ జూచెఁ గాఁబోలుఁ

బండ్లు లూరఁగా బ్రమసె నొకతె

కడగంటి సరి కొడల్ గరుపాతెఁగా నొప్పుఁ

దల మున్నగాఁ గంటఁ ద్రావె నొకతె

అ ల గు క్కాణ

ఎవఁ డెవఁడె? క్రొత్త వాలక మెంత గలఁడు !
జీర దేనాలయము పో చేసినాఁడు
ఇష్టి దూరారు గాఢ మీ కెందు క నెడు
రేవు గుసగుసలం జెప్పఁగా వశంబె .

దీపాల దిన్నె కించుక
దాపున నొక రిద్ద రీ కథలె వ్రస్తాడు రా
చూపులు జుట్టన వ్రేలులు
నా పురుషుని వెంటఁ దనిలె నవనీయములై .

అలుగురాజు

ద్వితీయశ్లోకము

నాటి పులికేటగాండ్ర పన్నాగములకు
నిముస మనుకానలిని నిల్పి నీకలేక
తుడకుఁ బృథుశర్య దొడ్డనతోడఁ గూడి
పాల మాచాపురమునకుఁ బయన మయ్యె .

వీరల నమ్మి పంచె బృథివీ పతి జాధున కంగరక్షగా
వారు ధన ప్రలుభులయి త్రాహ్మణమాయకులోఁగిజాధునిన్
ఘోరవధం బొనర్చుటకుఁ గొంకరు దైవము తప్పఁజూచినన్
మేరువు పూరి పూరి మతి మేరువుగాఁ బడిమాటకుండునే ?

ఆతనిఁ జంపఁ బంచి దురితాత్ముండు శర్మ తదీయహేతి సం
ఘాత నికృత్త బాహుండయి గడ్డకుఁ బుట్టెడు సీరుద్రాపుచున్
ఘోరవనంబులం గడచి కొండలు దాటి నదుల్ తరించి పే
రూరు త్యజించి పోడె పనుగున్నను మిన్నులువడ్డ చోటికిన్ .

ఆ నరరూప రాక్షసుల కై నను నేమొరిగెన్ దదీయపా
పానల దగ్గులైనటులఁ బ్రాణము దక్కి నికృష్ట వృత్తికిన్
లోనయి రెంతలేసి పనులున్ ధనలౌల్యమునం బొనర్తు రీ
బానిస జాతి మాత్రులకుఁ బాపము పండక పో దొకప్పుడున్.

ఆదియటులుండె భూమిసురు లందఱు బౌద్ధజయంతినాఁడొడల్
చెదఁగ జెట్టులై సభలుసేసిరి గడ్డెల హుంకరించి ర
వృదనున బౌద్ధు లె దుఁగనుపట్టినఁ దాటాలిపించి రైరి పో
బిదల కమండలు ప్రముఖభిక్షుక సాధనముల్ వారెందురా ?

బోడవఁటి గడ్డిబొమ్మల సృష్టించి
కావి చుట్టి బూది కలయ నలఁది
వలసినట్టు వాడవాడ లూరేగించి
స్వగత దహనకర్మ జరిపినారు .

కావిశాటు లంటఁ గాలి తపించిరి
ముండనములు పగిలి మొత్తుకొనిరి
వలుఁద డొప్పకప్పెరలు వోయి వగచిరి
భిక్షుకులు నితాంత భీతి గదిరి .

వీరి దౌష్ట్యములకు వెఱచి బౌద్ధగురుండు
చందవోలున కనుచరులఁ బంచె
వారు ప్రభునియాజ్ఞ వడసి వచ్చి యధేచ్ఛ
దుండగములు నేయఁ దొడఁగి రిచట .

ఒకనాఁడుదయసంధ్య నువ్వీసురుఁ డొకండు
 భిక్షుకుఁ డొకరుండు పెద్దతడవు
 ఆలయప్రాంత తోయాధారమునఁ గ్రుంకి
 నీ పెంతయను భేదభావ మెనసి
 మొత్తులాడఁ దొడంగి రత్తరి వారాఁగి
 వాడు సెప్పిన దున్నీ వాగుడగుచు
 పాటుఁ డూరక దూఱఁబట్టుచున్న నదల్చి
 భిక్షుకుఁ డాతని పేరువాడి
 నీ వనిన మాడ్కి బొద్ధమ్ము నిలువ దనుము
 న్వామి ! మీప్రస్తుతాద్వైత సేమిటయ్య !
 ప్రాజ్ఞు లద్దాసిఁ బ్రచ్చన్న బొద్ధమండ్రు
 నోరి చేతుల ? తగవేది దూఱవలదు .

బొద్ధమత మొకవేళఁ గీడ్పడునుగాక
 చెక్కుచెదరదు తద్ధర్మ మొక్కనాఁటి
 కెందఱున్నాగు మతకర్త లెందుసేని
 ఇట్టి మతస్రప్త నొక్కొ జూపెట్టవయ్య !
 వైదికమతమ్ము పిఁ జ్ఞాప్రవణము గాన
 నిమ్ము చెడిన దహి సాత్మకమ్ములైన
 * శైవవైష్ణవముల కుపప్రంభకములు
 జైనబొద్ధములని వేరె చాటనేల !

* కొందఱిది విపరీతమందురు.

పాటుండ్రు

వైదికమతమ్ము తెగనాడు వారినాల్కు
వఱియలయిపోను బాద్ధుల దరిసెవంబు
పాతకమ్మండ్రు వారి సంభాషణమ్ము
విన్న వ్యక్తికి నరకంబు కన్నఁ గలదె ?

తలఁగు మనలికి దారిమ్ము ములుచ య నెడు
విప్రునకు నల్లి చూవఱు విన్నకన్న
దోస మేమన్న భిక్షుకుఁ డీగడించి
వేష కాయంత చేదున్న బాపఁ డితఁడు .

బసవఁ డిట్లె మున్ను బాద్ధుల జై నుల
గాటఁగట్టి నటుకఁ గ త్తిదూసె
నతని ఖడ్గధార కితని వాగ్ధోరణి
కింగితమ్ములేదు హిశపులేదు .

అన నే దే దెట్లెట్టూ
వినిపింపు మఱుంచు వారు వీరొక్కట మూఁ
గినఁ దప్పఁ గ్రుంకఁజూచు
వినిపించె నతఁడు శైవ శ్రీపులగాథల్ .

కళ్యాణపుర రక్తగాథ లొలిప
నొడలు కంపించు మహావ్రదేక మెనఁగు
ఈ దురంతస్మృతి కెత్తిస భీతి
నూరు నాఁ డొక్క పెట్టుట్టూతలూఁగె

నీ పాపకర్మ నూ రెఱుంగుకొన్నారె ?
 చాళుక్యమంతాబ్బి జై నాత్మకుండు
 జగదేశమల్లుచి సహజమృతైన
 త్రైలోక్యమల్లుఁ డీ కాష్ట్యమృతలకును
 గుఱియై ప్రభుత్వమున గూల్చుకొన్నాఁడు .
 తన యుద్ధమంత్రయు దంపనాథుండు
 బిజ్జలుఁ డిదిపతి పీచమృణాచి
 సామంతప్రభువుల నాహూయ్య మెనసి
 తైలపదేవు నాద్ధత్యక్తు సడచి
 కళ్యాణ కటకమ్ము కడలిఁచినాఁడు
 బలదేవుడగు వీని కులమంత్ర ప్రబలి
 సూయాణముల నేల చూఱుకొన్నాఁడు
 బసవఁ డితిసక్తై న బంధుకేనాక
 మేనల్లుఁ గల్లుండై మెప్పించినాఁడు
 మామ పిమ్మట ముఖ్యమంత్రయై తాన
 మాజట రాజన్న పేరొందినాఁడు
 వీర శైవుండయి పే రూరులేని
 జంగమయ్యల కూల్లె చదివించినాఁడు
 బిజ్జలుం డిది గని పెద్దకాలంబు
 చెఱగొన నెట్లా కన్నొఱుగఁ దండైతై
 బిమ్మట బద్ధసఖ్యమ్ము వాటించి
 రీదుర్విసీతుల కీమతాంతరుల

కన్నాళ్ళో నిల్వలే దీ సామరస్య
 మెవ్వరో జై నుల నేడ్చించిరంచుఁ
 బ్రభువు శైవులఁ జితవధ సల్పినట్లు
 కల్పించి బసవన్న కాల్పివ్వినాఁడు
 ఆనాఁటి శైవ వీరావేశములకు
 వీరభద్రునకైన వెన్ను మన్నగును
 కాలాంతకునికైన గడికండలగును
 హరహరా? యని శైవు లార్చుచున్నపుడు
 భూనభోగములు బూరటిల్లినవి
 కత్తులీటలు నెత్తు గ్రమ్ముచున్నపుడు
 నెఱసంజవడుపున నేల జొత్తిల్లెఁ
 దెగిన తలల్ మింటి కెగయుచున్నపుడు
 పుట్ట చెండ్రసియాడునట్లు చూపటైఁ
 బఱచునట్టలు నేల కొఱగు దట్టెములు
 పెనసి వీధులు పీన్గుపెట్టలైపోయె
 కండలు, ప్రేవులు, గుండెలు, మెదడు
 కరములు, శిరములు, నూరములు, నరము
 లడునునఁ ద్రొక్కన ట్లపరూపులయ్యె
 తెగఁబడి యరువాఁగు తెగఁద్రోలుకొనుచు
 నొక్కకొల్కికీఁ దెచ్చి రూరు నల్లెనలు
 విడల్లఁ దొలివేల్పు వెఱిగిన కరణి
 నాబాలగోపాల మడలిపోయినది

మూసిన తలుపులై మొగసాల లెల్లఁ
 గలువోయి లోలోన గ్రక్కతిల్లినవి
 ఇంతలో విసరిన స్త్రీను గ్రుంకినది
 చిలిపి చీకటి కొడలో నెయ్యిపట్టినది
 బసవ జగద్దేవ ప్రముఖు లారేయి
 కరదీపికలతో నగరులోన చొచ్చి
 పేరెత్తి ముమ్మారు విలిచి బిడ్డలుని
 అటవఁగా గొంతుగోసి రఁటయ్య పిదవఁ
 బెరరేగి బసవయ్య బీభత్సగమర
 సివమెక్కి నలుంగడఁ జెలకట్టినీక
 పెన్నుండి వడువునఁ బేరెముల్వాటి
 పుర మగ్గి బుగ్గయి పోవుగా కనుచుఁ
 బ్రళయ తాండవమాడి పడఁదిట్టె నందు
 రీ గాథ తడవిన నెల్ల వెంటలను
 సాప్తిక పర్వమ్ము సాక్షాత్కరించు
 ఇదె గాదు సబ్బిసాయర మండలమ్ము
 పాలించు కాకతి ప్రోలరాజన్యు
 నతని పుత్రునిచే నిహతుని గావించి
 తన కన్నతండ్రి హత్యాకోప మెడల
 జై నమ్ము గాదని శైవ మిష్టి పచి
 రారోజు లా దీక్ష లా విజ్ఞానభణము
 లా మతోన్మాదమ్ము లలఁతులంబోవు

పాప మీతని నన్న ఫలమేమి చెప్పుడ !
 ఆ నూతి కా చేద కంత వట్టగును
 నను నుల్గుట్టు వాక్యమ్ము లాలించి
 పడగ విప్పిన త్రాచుబామయి విప్రుఁ
 డొనోయి ! పాదసన్యాసు లెందున్నఁ
 గల్పనా చతురులు గర్వగంధాఘ్య
 లందు నీ వెంతయు సగ్రేసరుడవు
 పాపండజాతికిఁ బరదూషణమ్ము
 నాత్మభూషణ మన్న దలవాటుగాన
 మిముగాదు మాలదై వము దూఱవలయు
 వేదాలు తలక్రిందు వెలిగించినట్లే
 ఉపనిషత్సారాంశ మొలికించినట్లే
 అంతపుట్టంగ నుపన్యాస మిచ్చితివి
 శైవులవై జబ్బచఱచి ప్రేలితివి
 పూజ్యపాదుల నెల్ల బోకరించితివి
 నెఱసు లెన్నఁగ నిన్ను నీవ పోలెదవు
 తప్పున్న ను వీళు లొప్పుకోవలయుఁ
 బాడిదప్పిన క్షతపాతమ్మ వలదు
 ములచవై కరి నడ్డముగఁ ద్రిప్పఁ జన్న ?
 వీనుల విందుగా విశవోయి నావ !
 బసవన్న ప్రేరణ బ్రాహ్మణుం డొకఁడు
 జై నవేషమున బిజ్జలుని వంచించి

విషమిచ్చి నాడన్న మిషపెట్టి వాని
 సూనుండు హైయయ సోమేశ్వరుండు
 బసవని దెగటార్పఁ బరివార మంచి
 యిమ్మడి బిజ్జలు నెసకొల్పె నందు
 రాతఁ డీతని వెంటనంటి కొన్నాళ్ల
 కుళవిగ్రామమున యందొక పాడునూతఁ
 ద్రోయించి యూబిలోఁ త్రొక్కించి రటగ
 ఇందలి యాదార్థ్య మెఱుంగ కన్నావె
 కట్టుగాథల మభ్యుపెట్టఁ జూచెదవు
 పరమతస్థుల దూఱు పాపానఁ బోకు
 మనృత మాడినవాఁడు శునకమై పుట్టు
 సత్యమాడినవాఁడు సాధువై పుట్టు
 నిహపరమ్ములకుఁ గా దీ బౌద్ధమతము
 పాపండ్ బోధలఁ బడిపోకు మన్న
 నొను గా దనుచర్చ లతిశయిల్లినవి
 మెడఁబట్టి గెంటిన నుడుగరే మనుచు
 జనులద్భుతంపడి రనుమాన పడిరి.

ఇంత గ్రహించుచుండి రొక రిద్ద రదేవనిగా శివాలయ
 ప్రాంత కుటీతటీ నికటపాదపశాఖలనుండి చోడభూ
 కాంతుని చారు లీకలహకాండకుఁ గూర్చులై రిగాన న
 శ్రాంతము బౌద్ధులై దిక ప్రజల బెనఁగింతు రిదేవిధమ్ముగఁ.

పరుల కెఱుకవడక తరుశాఖ లందుండి
రొండివిటుగ తాలు రువ్వ రపుడు
ముక్కు మొగము వగిలి పక్కామొగములై రి
కంచె కొక్కరుడుగఁ బంచదనులు.

గొడఁగి పాటు విప్రు గోష్ఠద మధ్యంబు
జెముడు గుబ్బవోలె జేగురించి
నూబ గుయ్యనంగ గురువులు వాఱుచు
గాలిగోపురమ్ము గడచె నతఁడు.

వాయువులియఁ దిన్న నాయెద్దుల విధాన
బావిపట్ల నేటి కేవు గట్ల
స్నానమాడు విశ్రాంతిఁ బడఁ గ్రుమ్మి
చివ్వకెత్తి కాలు ద్రవ్వెరిట్లు.

ధరణి సురల ఫాలతలముల నక్షతల్
కానిపించెనేని కడన నిలిచి
విలిచి నోళు లడఁచి పెంపుచు పిచుకల
నెగయ విడిచి త్రోతు రిండ్ దొలంగ.

అలవడ నేర్పిన వగుబక్
గలవింకము లలికపట్టి కామధ్యములం
గల గంధాక్షతలం దం
డుల భ్రమ నిటలములు ముక్కుదొప్పలఁ బొడుచున్.

నుదుగులు నజ్జయి నెత్తురు
కుడిపలువడి ఒదులు సేతకుం జాలక వా
రదననలై చిదగొదలై
సదనంబుల నొదిగి రమిత సాధుల వోలెన్.

గంధాక్షతలకేమి గాంగ కర్దమమైనఁ
బట్టిచిరే ఫలభాగములను
స్నాన సంధ్యాధ్యనుష్ఠానములకు నేమి ?
కొదుగ కుద్దమనీయ ముదికికొనిరె
తాళకుంకటికేమి దర్భాంకురములై నఁ
గీలించిరే బాహుమూలములను
సమధికాధ్యయన ప్రచారములకు నేమి ?
జాతు లార్థలొకింత చదివినారె ?

దొడ్డివాఁకిల్ల దే పని దూఱితూఱి
దిడ్డికంతలు పట్టక తెఱలి తెఱలి
బొత్తుగా నమరావతీ భూమిసురులు
దంగిపోయిరి మాష్టిల దౌప్యములకు .

కేలు మోడ్పుని వానిఁ గిగ్గాడి పని దూఱి
కీల్లూడఁ బొడిచి మ్రొక్కించి రంటగ
చీకటి పనికిఁ బంచెదనని తప్పితి
విడిమేలె యని పురు గేరి రంటగ

ఇలు ద్రవ్యపెట్టెద నిందని మొఱగితి
 వేది తెమ్మని బైట కీడ్చి రంటగ
 మతము మార్చెదనని మాటిచ్చి కాన్పింప
 వేమందువని గూటమెత్తిరంటగ
 బాధుల గొల్తువే ధమ్మపద మొకింత
 చదువుచే బోడవగుదువే జనపదములఁ
 బర్యటింతువె ? లేకున్నఁ బ్రాణముండ
 దనిరఁచే రాచవస్తాదు లవనిసురుల.

బాఁకుపోటున నెత్తు వడయ వచ్చునుగాని
 ప్రేమామృతమ్మింత పిండఁగలమె ?
 వాల్లభ్యమున మతవ్యాప్తి చేకుఱుఁగాని
 నీతివర్తనమందు నిలువఁ గలమె ?
 యుక్తివాదమున మే లూహింప వలెఁగాని
 భగవత్పదార్థమ్ము వడయఁ గలమె ?
 ధర్మదీప్తికి నిబంధనము లేర్పడుఁగాని
 వర్ణవ్యవస్థ కేర్పఱువఁ గలమె ?
 ప్రాజ్ఞు లగువారె యీ ముష్టిభాగ్యమునకుఁ
 గ్రుమ్మకొని చత్తు రనవరతమ్ము వారు
 ప్రేలువెట్టిరి వీ రేమొ ? కాలువెట్టి
 రిందుఁ దక్కువ దిన్నవా రెవరు చెప్పుడు.

పశుమాంస మాపోవ మెసవి త్రేచెడు యజ్ఞ

పురుషుని పండ్లుడఁ బొడిచినారె

ఆస్తి క్యమునకు దవైవర్యటించెకు

ధర్మ దేవత కాళ్లు దఱిగినారె

పనివడి రక్తవాహిని నోలలాడెడు

ఖడ్గశక్తి కిరక్షగట్టినారె

తల తోక లేని వేదాంత మాదేశించు

శాంతిభద్రుని వెన్ను చఱిచినారె

మతిము మతమన్న నది నామమాత్రమునకె

స్వారజంతపు లీ చాయఁ జనపు వినపు

దీనిఁ బోనాడు నేటి వైజ్ఞానికుండు

యజ్ఞపశువయ్యె మారణ యంత్రమయ్యె.

మత మనునదెల్ల తెగలకు

హిత మొనగూర్పంగ వలయు నీ క్రియ హింసా

రతిమై నొండొరు రక్త

ప్లుతిఁ దేల్చిన విప్లవమ్ము పుట్టకయున్నే.

ఈ మాతస్యము కాలగర్భమునయందేగాదు ముందే కళా
భూముల్ మెట్టునో? పూర్వవీరచరితంబుల్ ద్రవ్యమా సాహితీ
స్వాముల్ లబ్ధసి మొత్తుకొందురో? మతవ్యాపారతంత్రమ్ముగా
నామోదింతురో? యిట్టివిస్మృతకథాఖ్యానంబుసామాన్యమా!

ఏవోవార్త లెసంగినట్లు పురమం
 దేవీధి గాలించినా
 భావజ్ఞుల్ కనుసన్నలన్ సయిగలన్
 భావింతు రీ క్రేవనే
 రేపుం డిగ్గెదరంచు భానుకులు సం
 ప్రీతాత్ములై పల్లపుం
 ద్రోవల్ నూతురు పాపమూరుపులఁ బు
 త్తుర్ రిత్త చిత్తంబులన్.

అలుగురాజు

తృతీయ అంశము

తనపూర్వార్జిత రాజ్యలక్ష్మి నొక ధూర్తక్షేణి కర్పించి వె
చ్చని కన్నీళ్ళుల వైదొలంగె ననుగుత్తానాథుఁ డేమందుఁ జ
చ్చినఁ గీర్తింపరె? హైహయాన్వయయశశ్రీకృష్టిదుష్కర్తిగూ
ర్చిన తన్నేమని దూయఁబట్టునొ? ప్రజాచిత్తమ్ము గుర్తించెనా?

చివర కా సచివాయత్తసిద్ధి బ్రదుకు
వగటివేషముకన్న నిప్పచ్చరమ్ము
ఎత్తివచ్చిన పృథుశర్మ పెత్తనమ్మె
ప్రెగ్గడం దిద్ది తన తృప్తి కగ్గమయ్యె.

నలునాళ్ల య్యెఁ బురంబువెల్వడి మహీనాథుండమాత్యుండు త
త్కుల కాంతాజనతాసమేతముగ దిక్కుల్ దీనమై దూనమై
కలువో నేడ్చిన వప్పుడప్పుడు చమత్కారమ్ముతోరమ్ముఁగాఁ
బెలుఁగుం గాథలఁదేర్చి శర్మ కడుప్రీతింగొల్వ నుల్లాసియై.

అలుగురాజు హాని కను భూసురాగ్రణీ !
 ఏడుదీవులందు నీడులేక
 వెలిగినట్టి కార్తవీర్యార్జునుని నంశ
 మప్రతిష్ఠకై న దని తపింతు.

ఇంతపాప మెఱుంగ మీ రేడుజగముల
 జంతువైన మా కొకింత లెస్స
 ప్రాభవమ్ము దొరంగు ప్రభువెందుఁ గొఱగాఁడు
 వాని రాజ్య మవల నల్లకాడు .

వినుత రాజ్యమహిమ విడచుట మాకకా
 దెంతలేసి వారి కేనిఁ గలదు
 చేత వాతఁ గొలిచి జీవచ్ఛవములమై
 బ్రదుకుటెంత భంగపాటు చెపుమ !

ఇంతదనుకఁ బాప మెండకన్నెఱుంగని
 రాణివాస మవసరముల మఱచి
 నేల కొంగులనక నిదిఁచుటకు నొత్తు
 రేయిపగలు నొక్కరీతిఁ బుత్తు .

ధర్మదండ మిద్ధ ధాత్రిపాలించుట
 కై న మాకు వలసకై న దిపుడు
 రాజముద్రతోడ రాజసమ్మానాఁడె
 తగులఁబెట్టి వగలఁ బొగులనేల !

చేదిరాజ్యలక్ష్మి చిత్తముతోపాటు
 దిగ్విలాస మెల్ల దిగులుగూరె
 రేక మోవకడరు రేవాతరంగిణీ
 దుఃఖిగాన మొకఁడె తోడుమాకు .

ఇన్నిపాసి హృదయ మెరియని దై నను
 త న్నదీమతల్లి దర్శనంబు
 స్వర్ణనంబు దక్కి చననొల్ల దింతకా
 సిద్ధతెటిని మాకు వృద్ధగంగ.

హైహయసింహసంహనను లధిష్ఠించు
 కృతకాద్రులం దల్ల క్రిందొనర్చి
 మధుమాసదివస సమ్మద కథాదులకై న
 యుపవనవాటిక లుత్తరించి
 సమదమల్ల గజేంద్ర సురంభములకై న
 ఖరళికాగారముల్ కూలఁద్రోసి
 ముప్రొద్దు శుద్ధాంతములు చల్లులాడెడు
 జలకేళి సరసులఁ గలచియాడి

గుప్తభండారములఁ గొల్లగొట్టి శత్రు
 లూచకోతకుఁ దలపడుచున్న వేళఁ
 బ్రాణములతోడుతక బైటఁబడితి మిట్టి
 ఘోర మెదఁగూరి కంటికిఁ గూర్కురాదు.

స్వధుశర్మ

అది యట్టిద రాజేంద్రా !

హృదయము పదిలించు కొనుఁ డదేపని వగవన్

మదిచెడు నొండాకఁ డైనన్

మొదటికి మోసంబు గదిరి ముప్పుఘటిల్లున్.

వెరవరి శత్రుకృతమ్మగు

పరిభవము సహించి వీలుపడినన్ దొడరున్

తఱి దప్పి తగిలినన్ మన

మెరియఁగఁ బొగిలినను సమస్త మెడలున్ నడలున్.

మన నొసటఁ బ్రొద్దుపొడిచెనె

జననాథా ! విపులరాజ్య చక్రభ్రమణం

బునఁ దల్లక్రిందులై కడ

చనిరి విశాంపతులు వారి చరితము లనదే !

చదురుల కింపనివై నన్

మదిగుదురుట కిట్టి పల్లమాలిన నీతుల్

చదివెద మెన్నో విధులన్

బది కొక్కఁడుసైత 'మొంట'బట్టునె తుదకున్ .

భావజ్ఞులు కార్యము నెడఁ

ద్రోవకుఁ డెదనమ్మి కొలుచు దొడ్డనప్రభృతుల్

మీ వాల్లభ్యము నిలుపం

గావలఁతులు వారినమ్మికకు వలదుడుగన్.

దారనుతాదులతో ఘో
రారణ్యము లనక దుర్భరాపదలన కీ
వీరాగ్రగణ్యుఁ డెంతో
కూరిమి దైవాఱ మిమ్ము గొలిచి తిరుగఁడే .

తేపో మాపొ త్రిలింగ
క్షౌపతులై శత్రుజడధి గడచెద రాపైఁ
జే పడదె చేదివిషయ
మ్మాపద లిలుగట్టుకొనవటన్న నృపుండున్ .

అడుగు మోవఁగ రూపుచెడి వల్లకాడైన
శిథిలభూముల కాస చేతుమయ్య
విన్ననై శ్రీదేవి కన్నీరు నించిన
శుద్ధాంతములవంకఁ జాతుమయ్య !
గురువులు వాటి నెత్తురు వాఁకలాడిన
శృంగాటకములఁ జరింతుమయ్య !
పొలిమేర లొత్తి శత్రులు కత్తిగడిగిన
రేవాంబువుల దోయిలింతుమయ్య !

చేదిరాజధాని కీ దురదృష్టుల
కెపుడొ ఋణము దీతె నింకమీఁదఁ
బణతపడినఁగాని పాలమాచాపురి
కడుగుపెట్ట మిది యథార్థమయ్య !

నీ వనినట్లు లీతఁడొక నీతికి నిల్చి నిరంతరము మా
సేవకుఁ జిత్తమమ్మి కొలిచెన్ గతవృత్తము విస్మరింప కా
భావజరూపులన్ సుతులఁ బావనశీలను భార్య నీ క్రియన్
భూవరుతో సమై గహనభూములఁ ద్రిప్పు సమాత్యులుందురే !

కాశులుపొక్కి బిడ్డ లొరగాలిడి తండ్రిసమక్షమందుఁ గ
న్నీ ఘలు గార్చుచున్నపుడు నేలఁబరుండి భృశార్తిఁబొక్కుని
ల్లాలువగర్చుచున్నపుడు లక్ష్యముసేయఁడు మన్నిమిత్తమై
వేళకుఁగూడు నీళ్లనఁడు వేసరఁడీదెసఁ గూర్చి యెట్టిదో ?

అన్నిటికన్న మా హృదయ మత్యధికంబుగ దుఃఖి దూనమా
చున్న దదేటి కందువో ? సముజ్జ్వలదండ్రచరిత్రలందు మా
విన్నదనాబులన్ గృతకవేషములన్ విలిఖించి ముందు మా
పిన్నలఁ బెద్దలన్ బయటఁబెట్టక పోరనిపించుఁ బుణ్యుడా !

తాతలు తండ్రు లీ కరణిఁదాల్చిరటయ్య తమాలసీల భ
ల్లాతకి తైలవస్త్రము లలాబుశలాటువులన్ వహించిరే
లాతములన్ ధరించెరే ? దళారులవోలఁ జరించిరే యవ
ఖ్యాతికి దుర్విసీతికిపుడై తిమనన్ బృథుశర్మ సర్మిలిన్.

ఏటుపాటు తప్ప దే యెండ కా గొడు
గెట్టి ఘటకుండై నఁ బట్టవలయుఁ
తాత లందలములఁ దలఁకిందు లై రని
మనుమ లేన్దు నెక్కి మడియువారె ?

మన పురాణవీరు లనుపమ తేజాలు
 మాయలొడ్డి విక్రమముల నడ్డి
 ఆత్మరాజ్యభోగ మనుభవించు పెరింగి
 అప్రతిష్ఠ కగుదుమందు రనఘ !

ఖడ్గధారచేతఁ గౌటిల్యనీతిచే,
 నేల నాల్గుచెఱఁగు లేలఁగలరు
 శాంతిముద్రచేత సౌజన్యవృత్తి చే
 నెల్లిదముల బిచ్చమెత్తఁ గలరు .

ఆత్మరక్షణమున కాయుధజీవన
 మృన్య సంగ్రహమున కాదరమ్ము
 కార్యసాధకునకుఁ గౌటిల్యతంత్రంబు
 సౌఖ్యజీవికెపుడు శాంతివలయు .

కావున శాంతిదూతలయి కాననభూముల సంచరింతురో ?
 కేవలమాత్మరక్షణకుఁ గృత్రిమసాధనముల్ వహింతురో ?
 దైవము దైవమంచు మొగదప్పుదురో ? తెగి విక్రమింతురో ?
 భూవర ! నిర్ణయించుకొని పోదగు నీ పితలాట మేలొకో !

లేదా మమ్మొదనమ్మి వై దొలఁగు జేలీలన్ సమర్థింతుమో ?
 ఖేదమ్మొందుల కబ్బలేడు చెడఁద్రాఁగెన్ బ్రహ్మతేజంబు మా
 పైఁదార్కొన్న రిపుప్రపంచమున కుత్పాతమ్మువాటిల్లు మీ
 భూదేవాంఘ్రి సమర్చనాభిరతికిన్ బూర్ణాయురభ్యున్నతుల్ .

సంతోషమునసాగుఁ డండ్రధరణీ సామ్రాజ్య మీ గోట సా
 ధింతున్ జేదిధరాధిపత్యమునకై దిగ్విధులన్ ధక్క వ్రే
 యింతున్ వై దికధర్మసంస్థితికిఁ బ్రత్యేకధ్వజస్తంభ మె
 త్తింతున్ దుర్భరవై రిగర్భదళనోద్వృత్తిన్ బ్రవర్తించెదన్.
 ఇఁక శాంతింపుము రాజ ! తావకమనోభీష్టమ్ము గుర్తించితిన్
 నకలాశాముఖసీమ లుల్లసితె నిష్టప్రాప్తి సంధిలై మా
 కకలంకోదయభానుమండలమయూఖాగ్రమ్ము లొక్కుమ్ముడిన్
 బెకలించెన్ వికలమ్ముగాఁ బృథుహిమానీదుర్గ మార్గమ్ములన్.
 అనుపల్తుల్ సెవిసోఁకుచుండ సచివుం డాసన్నభూతయ్యపైఁ
 గనులన్ విచ్చి పరాత్పరస్మరణమున్ గావించి విప్రోత్తమున్
 గనిక్రీగన్నులనవ్వి భూధవునితోఁ గాల్యమ్ములన్ దీర్ప వె
 న్మోనె నాపైఁ బనులంబ్రవర్తిలిరి తక్కుంగల్లువా రెల్లరున్.

తిక్తకషాయగంధిలజలమ్ములఁ గ్రుంకి
 ఒడలిజిడ్డున కేవపడెడువారు
 తడుపులాఱక కొంతవడి తేపటగిలోఁ
 బట్టాంశుకము లాఱఁబట్టువారు
 ప్రోయిరాజ కెత్తుగాడ్చున కుడ్డుకుడుచుచుఁ
 బొగచూరు కనులంటఁ బులుమువారు
 ఆఁకటిచిచ్చున కగ్గమై లోలోన
 గొడగుచు నకనకల్ గుడుచువారు

మట్టమధ్యాహ్నమునకైన మాడ్కినంజి
మొత్తమొకట గుడారమ్ము లెత్తినారు
తీర్థయాత్రామిషన్ దిగ్విదిక్కులనక
పరిజనముతోడఁ బయనించె బార్చివుండు .

ఆ దీర్ఘ దీర్ఘ ప్రయాణ మొక్కపుడు
చుట్టామడైనది శుద్ధాంతమునకు
అడు గామడైనది యనుఁగు బిడ్డలకఁ
గూర్చుండి తృప్తిగాఁ గుడిచినారన్న !
పన్నుండి హాయిగా భాషించిరన్న !
గుంటకు గ్రుక్కెడు క్రోలినారేమొ ?
నిల్వగాళ్ళుల సుంత నిడించిరేమొ ?
ఉఱుకుఁ బెర్మాళ్లగు చోపినన్నాళ్లు
క్షేత్రమున్నెడ నిల్చి సేవించినారు
తీర్థమున్నెడఁ గ్రుంకి తృప్తులైనారు
స్థల పురాణమ్ముల చవిచూచి చూచి
తన్మహాత్వమున కౌదల లూఁపినారు
చేసేత దానముల్ చేసి చేయించి
దివ్యలింగములన్ బ్రతిష్ఠించినారు
పిమ్మటఁ బృథుశర్మ ప్రేరేపణమున
దక్షిణదేశ యాత్రామిషం గదలి
మధ్య మధ్యం గొన్ని మజిలీలు వదలి

* మిల మిల మెఱయు చుక్కల బాట దవిలి
 వింధ్య భూధర శిరోపీఠులకా వెలలి
 నర్మదాంతర్జలోన్మజ్జనమ్మాడి
 కార్తవీర్యుని శౌర్యగాథలం బాడి
 అంచ లంచలుగ బ్రహ్మవర్త మెడసి
 ఆంధ్ర భూమికిఁ జేరి రటుపైనఁ గదలి
 దక్షిణోదధి దొట్టి దరిసించినారు
 సప్త గోదావరస్థల వైభవమ్ము
 తుల్య భాగా కథాదుల మేళవించి
 దక్షిణావతీ కథల్ తలపోసినారు
 అటు నని శ్రీకామేశాంధ్ర నాయకుని
 సేవించి హంసల దీవి భావించి
 నీలశృంగ మ్మింద్రకీలమ్ము దఱిసి
 కడుభక్తిఁ గనకదుర్గను సంభజించి
 క్రొంచ భేదన కథాకథన ప్రసక్తిఁ
 దరలి శ్రీ వైకుంఠపురము దర్శించి
 తిన్నఁగా నమరావతీ ముఖమ్మెరి
 నది, నిధి గలవని ముదితాత్ము లగుచుఁ
 దత్పుర ప్రాంత కాంతారమ్ము సేరి
 రమణీయ పట కుటీరములు నిర్మించి

* మింటి మీఁది తెలదాళురేకిలు కాశీరామేశ్వరపు బాట లందురు.
 ఈ వృద్ధాచార మనుస్మృత మయినది.

ప్రవిమల కృష్ణాతరంగ వంతులను
 బ్రాద్దు ప్రొద్దునఁ గ్రుంకఁజోడు రవ్వేళఁ
 జూడ మూఁగెడు వారి చోద్య మేమందు
 నడుగఁ బైఁబడువారి యాత్రమేమందు
 బొను మీయూహ సత్యం బన్న చాఁక లే
 దితఁడు రాజని నిర్ణయించు నొకఁడు
 అయ్య లెచ్చట వాసి రనువారి కన్నము
 న్నభిధేయములకు నచ్చాడు నొకఁడు
 ఆకృతులిట్టి వెందైన లేవనువారి
 నసహనదృష్టిమై నరయునొకఁడు
 ఈ వేషముల కర్థమేమన్న నేమున్న
 జన్మల వంచింప నను నొకఁడు
 గువ్వకోలు గొనుచు గుసగుసలాడుచు
 గచ్చపెరిగిఁగట్లు గదియు ప్రజను
 చూచివారికేమి చోద్యమ్ము గదిరెనో ?
 ముక్కుమీఁద వ్రేలు మోపికొనిరి.
 అవసర మెఱిగిన విప్ర
 ప్రచరులు పృథుశర్మ కిటుకువాటిన దని భూ
 ధపు సన్నిధి కేతెంచిరి
 వివిధాశీర్వచన రచన వినిభృతముఖులై .

నృపు డంతంతం గను వాఁ
 డపహాన్య వచనములాడు నాల్కీయుల నాఁ
 గి పదింబది సముండై
 కృపసేయుఁ డటంచు నొసటఁ గేల్లదియిం చెన్.

ఇంతలు కన్నులై మొగమదింతయి శర్మ తదీయవృత్త మా
 సాంతము వినెన్ భూపతికి సర్వజనుల్ జయవెట్టిరంత భూ
 కాంతుఁడు దొడ్డనాగ్రణి పకాపకనవ్విరి పెద్దనాదు ల
 త్యంత దుషాకపాయిత దృగంచలు లైరపు డొక్కపెట్టునన్.

దిక్కులు పిక్కటిల్లఁ బటలెంచె జయధ్వను లంధ్రచోళ భూ
 భుక్కుల బాహులన్ నిదురవోవని శాసన ఖడ్గధలన్
 న్యక్తత పొద్దధర్మభజనంబుల భట్టకవీంద్రచాటు కృ
 ద్వాక్కుల జృంభణంబు లరివర్గభయంకరమయ్యె నయ్యెడన్.

అది వినుడంచు భూమినురు లల్లుమహీపతి కాకథల్ వృథా
 హృదయములన్ వచించి రది యిబ్బడి ముబ్బడిజేసి శర్మప్ర
 ల్లదములుపల్కుచుండఁ గృకలాసమువై చి మహాజనమ్ముపైఁ
 బదరిరి మాప్టు లయ్యదరి పాటొకనాటిదికాదు కాదనన్.

భట్టాకఁ డింతలోఁ గెరలిపాడె సముజ్జ్వలమార జిద్యశో
 ఘట్టము లంతఁబో కచటికర్మఫలన్ దెగిదూయఁబట్టె న
 ప్పట్టునఁ దైర్థికుల్ కలఁకవాటిరి మాప్టుల దౌష్ట్యమాపఁగూ
 పెట్టినవారి గూబమెలివెట్టిరి మొట్టిరి నెట్టి రుద్రతిన్.

గజగజలాడి రేవు తిరుగంబడనేరమిఁ గంచెకొక్కఁడై
 గజగుజవోయె శర్మ కనుగొల్కుల నెఱ్ఱసెరల్ ఘటిచి నాఁ
 డజముఖుఁ డేమిసేయఁగలఁ డల్లమహీపతి యాజ్ఞ దొడ్డన
 ప్రజ పెరరేగి బట్టు మెడవట్టి బడల్పడఁగొట్టి కట్టినన్.

వెక్కుచుఁ బట్టెడు నుర్వలు
 గ్రక్కుచుఁ జేయెత్తిమొక్కి కావరె యనుచున్
 భిక్కుమొగంబున నాలుక
 గ్రుక్కెడు నవ్వాది మేనఁ గుక్కచ్చులిడన్.

చూచి మాష్టిలు తిన్నఁగా నురిగి రవల
 బాదనాయఁడు పెను గడ్డపలుగు వంచి
 బట్టుమెడఁ జుట్టి యెట్టి దై వమ్ము వినునొ ?
 తగు నెడన్ మొఱలిడుమంచుఁ దఱిమి పలుక.

కదలెమహాత్ముఁ డుత్తరముఖమ్ముగఁనొట్రిలుకాళ్ల తోఁగడల్
 చెదరిన పాగతోఁ జెమటచి త్తడితోఁ బహు దీనవృత్తితో
 మదమణఁగారె లెమ్మనిరి మంచిదికాదని లింక నేమిటో
 వదరిరి వారువీరు బడవల్పిడివాడమొనర్చి రుచ్చిలిన్.

అల్లగుర్రాలు

వచనము

ఎక్కడి నీలివార్తలులే ! నిమగ్నమునకు బండవోలుబోలు
బొక్కిననంత కేవల భూవతి నొప్పులు గూడచారులం
దొక్కని చిల్లబంచి నమమోచిరనుల్ పచరించికోపమున్
బుక్కిలు బండలల్కొండ గలువోయి సభాస్థలిగ్రక్కతిల్లంగన్.

తేరకు దేరమేసి వివరించిన చూరక కొట్టి కొయ్యనన్
దూములు రావరాములు ద్రోక్షిచిక్కిములాపరిచినన్
సైనికసేతురా క మూలచజాతలె బోని స్వజాతి మాత్రులీ
తీరున కంగవించి పజ తెంతురే ? ముప్పున నావిగల్గినన్.

ఎవరో తైత్తిరు తేనెదొంగలు ? పోసి బారితో గయ్యవు
దవులస్థైర్య ? యోగవృద్ధిది తటస్థతైన యుద్ధాస్తులె
చివరంగుక దెగి బలములై యులుగులతో నీవముల బాముల
శవయజ్ఞమునకు బేల్తురిట్లయి సభాస్థానము సొత్తెంతురా ?

అనినకామామృతం పుష్కరముజిగి నట్టె మోము లలల వం
చిన నాగుబ్బుగరేగె ఘోకృతులు కాసేపుత్రులు డేదటో
మునుముకజోక్షుమలన్న బెద్దలకుమోముల్ మొత్తినెట్లున్నవం
తనభట్టుండెదమోయెలొంచునభయంబున్నెల్ల కేలొడ్డినకా.

గుబగుబలాడి కొల్లు పుడిగుడమటులే కలగుండు వడ్డ పం
దుబికిన శబ్దప్రసంగముడి ప్రళాతి తరంగమాలికల్
ప్రబలిత నందులో నెఱుగినా బుద్ధుడైన విచార మంతలో
దిబురులు మెండునొన్న వలికేతములై నభ కల్పంకులకా.

పైకి బతాకచాస్త మెంగజుట్టి నృపాచరం దావరామ్మత
త్రోవనీయ దృష్టాంతు నేర్పన భట్టులకు మోడలి రా
జాలోననాలోనకొంకలో త్రోవ యారెండలాడినప్పిలిక
మీ కొలువెంత చల్లదో మోతావంసాడిన విడివట్టుకు.

ఈ మహితవ్రతం చేయున నొకమహా భవబ్ధి శౌర్యగీ
తామృత పాన ముత్త వాణిబాంధవ భరాతలముగ్రదైవత
గ్రామణీనైవః గైకొని పు. కాన మిముక దెగి పాడినాడ నా
స్వాముల దీమనంబు లెక్కకైయు తెమననేర్తు భూవరా!

ఇతఁడతే - నోర రాజేంద్ర సంధాన వి
ద్వాంసుఁ డేమాబ్రహ్మచర్యసమ్ము!
మొగమాఁగఁ జాలకమ్మునకై న దీనుఁడ్యుఁ
గొలపించుకొన్న దే గొప్పతనము

శ్రీవారి భిక్ష కాస్ించి నోరమ్మకొ
 న్నాఁడిట్టి మలప లేనాఁడు లేరు
 పాపండ్ గుణ గాన పక్షపాత మదంబు
 తలకెక్కి కక్కన మొలుకఁబోయు

పక్షి వాగినట్లు పడిపోవు నన్యుల
 సరకు సేయఁ డితని జతనమేమి ?
 బండకొయ్య వ్రేయఁ బట్టి తెండని పంచి
 తొడిగి చినుపతొడవు మెడ దునుంగ .

కడకు నాసితి పులిసోటి కండ యయ్యె
 “బ్రదుకు జీవుండ” యని బైటఁ బడితి నప్పు
 డొడలు సెడు తేమి ? ప్రాణమ్ము లుడ్డుకుడిచెఁ
 జేదు మేసిన పసరమై చెడితి నన్న .

కాలాహి వోలె నటుతఁ
 వ్రేలు ఖనిత్రమ్ము నూడఁబెఱికించి నృపుం
 డాలోకనారుణద్యుతు
 లోలగ ముఱ్ఱాత లూఁప నూర్చి వచించుక .

ఏల వగచెదు ధూర్తు లిటేల వచ్చి
 రెవ్వ రలుసిచ్చి రాంతర్య మెఱిగి రెట్లు
 ధవళ శంఖ మహారాజు దర్శితారి
 ప్రాణ మానాపహరణ ప్రవీణుఁ డనరె ?

బుట్టు

అంటి మంటిమి దాని కింతయ్యె నభివ !
మన మహాత్ములలో విభీషణులు గలరు
క్రించులకు నింటిగుట్టు వట్టించినారు
చిట్టచివరకు లంకకుఁ జేటువాడమె .

పాడి రాడిరి బ్రాహ్మణప్రవరులెల్ల
నన్న పాపానఁ బోఁ డొక్కఁడై న సందుఁ
ద్వద్వణము లింత తడవిన దంగగొట్టి
రిట్టి యసహన బుద్ధు లెందేనిఁ గలరె ?
కలఁతలకు నెల్లఁ బృథుశర్మ కారణంబు
మింటఁబెట్టిన దీపమై మిడిసిపడియె
నన నదెట్లను నరవతి కను నతఁడు
మతకలహ మింతకుండెచ్చె మనుజనాథ !

చేదినాథుండంట జితకాళి యసనొప్పు
నతని మంత్రి దొడ్డనాభిదుండు
వానికొడుకు లున్న వా రెనుపోతులు
కొండతోడ మాటుకొనఁ గలారు .

మేచ్చఘాటి కోడి మేదిని విడనాడి
తీరములకు బయలుదేరి రంట
అందుఁ జిత్రమేమిటందురాశాత్యమ్ము
బ్రహ్మకై న సతుపట్టదెందు .

కారవీర్యుని పాప సంకటము లంటి
తన్ని వృత్తికి దైవ ప్రాప్తియు చాల్చి
తీర్థములఁ గ్రుంతుటకు నేగుదెంచిరటవె ;
దూడగడ్డికి దాఁడెక్కుదురె ? నృపాల !

పైఁగ నియమ మొందు పాటించి రని విందు
నుడుపు లెచట వెల్లవడునొ యచట
స్థిర నివాస మేరవఱుచుకొ నెంచినా
రిట్టి నిర్ణయమ్ము లెఱుఁగుఁ డనుచు .

చోద్య మెసంగి తీర్చవడు చోడనృపాలున కెక్కఁబల్కు నే
విద్యలు నేర్వకీ కృతక వేషములక ధరియింప నేర్తురా ?
మాద్యదిభమ్ములై పిలుకుమార్పఁ గడంగుదురా ? శతాత్తులే
యుద్యమముల్ దలంచిన జయోపనతిమ్ములుగాఁ గనంబడుక .

బుద్ధ జయంతి తోడ మణిపోయిన మూఁకకుఁ బుట్టరాని దు
ర్బుద్ధులు పుట్టి యుండును ? ప్రబుద్ధుల నచ్చటి కంపియుండు న
య్యుద్ధతుఁడందుఁబోయి విజయోద్ధరులం గొనివచ్చియుండు నీ
పద్ధతి తొల్ల రోఁకళులఁ బాడినదే గద ? యార్యజాతికి .

వలను నెఱుంగ క య్యమునివంటి విజేతయైనైత మెన్ని గుం
డెల నిటు కాలువెట్టును ? కడింది మగండగు గాక యాతఁడిం
దలఁత లఁ బోదురే ? బిరుదులై తెగఁజూతునుగాక సైత్రుపే
రులు ప్రవహింపకింత పిసరు గబళింపఁగలేరు ముష్కరుల్ .

అన్న మాష్టిల కుడుకెక్కి విన్నవించి
 రీటి బాపడు తందకిల్లు నోటఁ జొచ్చి
 మూడి నెల్లనఱున్న పూజాడ తెలిసె
 నేని గృహకు బలి దీయమే నృపాల !

తప్పి జారె నింకేమన్న దంగిరందు
 రిమ్ముగలదేనిఁ దగు పన్ని కమ్మనఱుడు
 తాటలొలిచెద మని కాలుఁదవ్వచుండ
 ద్వారమునయందుఁ గలకల ధ్వనులెసంగె .

కొలు పులికిపడియె బట్టు
 ల్లల నుడికెక్ నృపతి సాభిలాషుండయ్యెక్
 నిలుపునఁ జెమ్మట దొరంగక్
 బలుమోమయి నచ్చి ద్వారపాలకుఁ డనియెక్.

అవధారుదేవ ! సర్వ
 వ్యవహారము చల్లక్రిందఁజై నది శత్రుల్
 సివమెక్కి రాజవీధులఁ
 గవసిరి వెఱపుట్టి ప్రజ కకావికలయ్యెక్.

పెడదిరిగిన తొక్కులు బా
 రెడు జొమ్ములు జంగకాళ్లు లేనుఁగు మెడలా
 నడగొండలకుం బెట్టని
 తొడవులు కిమ్మన్న బ్రతుకుదురె మాబోటుల్.

తమలో వితండవాదములు పెంతురదేమొ ?

వరులు నోరెత్తిన బ్రతుకనీరు

వెరవుమైఁ తెలిచెవి గఱచికొందు రదేమొ ?

చూపఱ నరగంటఁ జూడనీరు

తలవాయఁ బచ్చిబూతులఁ దూలెద రదేమొ ?

నణగువారల బాటు సాగనీరు

క్రించులఁబిల్చి పాడించుకొందు రదేమొ ?

బట్టువారలఁ జెలకట్టనీరు

భటు లదేమిటన్న బాహప్పళించిరి

మిమ్ముఁ బొగడువారిఁ గ్రుమ్మివిడిచి

రేమి సెప్పవాడ నిటు దాడిపెట్టినా

రరుగొ ? ప్రాంగణమ్ము దఱసినారు .

త్రోచినడతు రుగ్రదూతల భ్రాతల

జన్ని విడిచె నల్ల జనవరుండు

ప్రభువు చిత్తకుంచుఁ బనివిను నంతలో

జోదు లొంటఁ గొల్వొ సొచ్చినారు .

కడలు గ్రక్కతిల్లఁ నడచువా రల్లంత

పుడమి పలికి మొక్కి రెడమచేతఁ

బిడవఁ బేరువాడి పేరోలగమై

విస్తువోవ నిట్లు వినిచినారు .

రాజేంద్ర ! యాంధ్ర ధరా రాజ్యలక్ష్మి
 నీ బాహుశయ్యపై నిదుర గూరినది
 విమతులు నీ యుద్ధ విజయ చిహ్నములు
 గౌరవప్రదములు గై సేతు రెవుడు
 నిరుపమానంబైన నీ చరిత్రంబు
 హరి దప్తకమున యం దవఘళించినది
 నినుఁ బాడి యాడక నిదురపో రంధ్రు
 లెంద రాంధ్రావని నేల లేదిట్టి
 యనవగీత చరిత్రులం దొక్కఁ డున్నె!
 నీ ప్రాపు వడయక నెగడ దిందొకటి
 లగుట నీ యాశ్రయ మర్థి గోరితిమి
 కుటిల వర్తను లింతకుం దెచ్చినారు
 పౌధుల నుసికొల్పి బాధించినారు
 బట్టల నెసకొల్పి పరమ నైష్ఠికుల
 నరువుగా దుర్భాష లాడించినారు
 తీరయాత్రల కేగుదెంచు మాకిట్టి
 మత కక్ష లేల? దుర్మానంబులేల!
 మనవి చేయుటకుగా మారాజు పంచె
 మందలించితి రయా ! మరియాద దక్కు
 తల మీటి నడచిన మలప బట్టునకు
 మెడత్రుంగ నొక యిన్నతోడవు వెట్టితిమి
 కడకుఁ బ్రాణములతో విడిచి వుచ్చితిమిః

కోటి జన్మలకేని గుర్తుండఁ గలదు
 మాష్ట్రీలకు రాచమరియాద లేడలి
 మమ్ము మా నృపు విక్రమమ్ము గైకొనక
 తమ కీడు లేదని దర్పించినారు .
 వలెనేనిఁ జెయిచూపఁగలము రమ్మనుఁడు
 తలఁకినఁ జేయెత్తి తొలఁగి పొమ్మనుఁడు
 పేషణిహనుమంత బిరుదు లూడ్పించి
 చౌహత్తమల్లర శౌర్యమ్ము లుడిపి
 పచరింతు మాష్ట్రీయ పౌరుషాదికము
 ప్రకటింతు మనుషమ ప్రజ్ఞాదికమ్ము
 మిమ్ముఁ గైకొనకింత మేరఁబోయితిమి
 శూరులొక్కుమ్ముడిఁ జొఱఁబాఱరై నఁ
 జొచ్చి ప్రాణములతో నురిఁగి పో రెందు
 నేలిన వారిట్టి దెఱుఁగకున్నారె ?
 మనవి పుత్తెంచిన మరలిపోయెదము .
 ఈ రెంటఁ గీడు మే స్లేర్పఱించుకొని
 అంక్ష పెట్టించి నట్లనునరించెదము
 నేఁటికి వత్తు మం చేటమొగాల
 వినవిన నడచి రా వీరాగ్రగణ్యు
 లంతలో మాష్ట్రీల కాగ్రహమ్మెనఁగి
 జాహన్నులించి భూపతివంకఁ జూచి
 ముందెడ చేయెత్తి మ్రొక్కినందులకుఁ

దత్తరాగజమ్మలు తటిగొవవలయుఁ
 గొంచక కొల్వ నా తైంచినందులకుఁ
 గలువోప నారదండలు వేయవలయు
 వాచపు తెడలఁగా వాగినందులకు
 కొండనాలుక లంటఁ గోయింపవలయు
 తమరాజు టరిది పెత్తనగాఁడటతఁడు
 ఈవలనంబేదలేలుచున్నారె ?
 తమ్ము గైకొనకున్న దండితురంట
 ఇచట దక్కువదిన్న దెవ్వారుచెప్పుడ !
 ఒకయూరి కాపు వేరొకయూరి వెట్టి
 పర దేశికే యింత పౌరుషమున్న
 మాదృశులకు నెంత మాతస్వర్యముఁడు
 నీ యుడితూపులకేపె లెట్లదరు ?
 బోటుబంటయి తాము పొడిచి గెల్చుటకు
 నుట్టిగట్టుకొని యిం దూరేగుచుంటి
 మధిప ! చూతురదేల? యాన పెట్టిపుఁ
 డౌ దలల్ వ్రేసెదమని పండ్లు గొఱికి
 కలవింకముల వీడ్చి కాల్చివ్రేసెదల

అగడమేమిచెప్ప ? అవి యబ్బలు వీరుల ఘోషపట్టికా
 భాగములందువ్రాలి చిద్రువల్వడఁగాఁబడిచెదభాగ్యముల్
 జేగురుముద్దలై నఁ నెడ చేఁగొని నేలకుఁ దాచి రాక్షాబోఁ
 గుఁగల కార్యమిట్టియెడఁ గాదన నోరువ ముగ్ధకొప్పులుల్.

అప్పుడు గొంక రాజుహృదయమునఁ గొంకియుఁ బైకిమాత్రము
ట్లాప్పమి సంఘటిల్లుటకు నోర్వక మాష్టుల నొత్తివల్కి మా
చెప్పెడిదేమికద్దు వివశీకృత చిత్తులు ధర్మనిర్ణయం
బొప్పురు పిన్న పెద్దలన రుద్ధతులై తెగఁజూతు రెల్లడక.

అన్న మాష్టులు తలవంపులైన వంచుఁ
బిచుకలం జంపు తులువల పీచఁమడఁప
బ్రతిన వట్టితి మింక మా బ్రదుకు లేల
తల తెగియుఁ దోఁక బ్రతుకు పెందులకుఁ గాను .

పొగడ దండ వెట్టి పొడిపింతురో లేక
సోదె గొందురో వివాద మేల ?
ప్రాణవణము తోడి వందెమ్ము సటు మనుఁ
డెట్టిఁ డైనఁ గన్ను గొట్టఁగలము .

రాజు

మేర మీఱు పెంతవారికిఁ గూడదు
గర్వగంధ మింత గాన మెందు
మా ప్రదేశ మేమి ? మా పుర మ్మెడ సాచ్చి
వెఱపు దక్కి జబ్బు చఱతురయ్య ?

ఇట్లు వచియింపుఁ డని వంచెనే విభుండు
పొడిచి గెలుచుట కంచె గాఁజూలు సతఁడు
కాని చెయి చేసికొను బుద్ధి కలదయేని
మేము వెట్టిన యాంక్షకు మీఱరాదు .

మీమీ జయాపజయములు
మా మర్యాదలకుఁ దీరుమానము లగుటక
మీ మానవేంద్రుఁ దోడ్కొని
కామకరండంతఁ దేలఁగల దఖిలమ్ముక.

అనుటయు వారురక్తములు లన్నిటికేము గలార మింత మా
జనపతి తోడటన్న నృపసత్తముఁ డిట్లను మీరు మాప్తులక
జెనకిన వారు మీ పతికి సేవలొనర్తురు వారలోడిరే
ననుగువిభుండు బాంధవసమన్వితుఁడై మముఁగొల్పఁగావలెక.

కలవింకలఁ బొరిగొని నం
దులకుక సిగలంటఁ దలుగుదురు మాప్తులు మీ
కలబిరుదు లూడ్చి వారలఁ
గొలువవలెన్ బాసదప్పఁగూడ దెత్తెనక.

దూతలు

మీ రనినంతకుక దగుదుమే నృపచంద్రమ ! చెడ్డఁబడ్డ వా
క్యూరులవల్ల లాభమొనగూడదు మా దొక విన్నపమ్ము క
ద్వారక పందెముల్ చఱచుటొప్పుదు మీరుజయింతురేని మీ
కోరినయట్లానర్చుటకుఁ గొంకము మే మొక వేళ గెల్చినక.

మీ సుతనిచ్చి మా యనుగుమేదినిభర్త కొకింత గూర్చుడ
రాసనమిచ్చి మన్ముఁ డఖిలాంధ్ర ధరాతలవై భవప్రభా
భాసురకీర్తివై పడుపుఁబన్నిదముల్ పచరింతురే ? ప్రశం
సా నము పేతనర్తనకెనగు మహాభుజులింత మెత్తురే ?

చోడగొంకని కిది చోడ్యమ్ముగాఁ దోచి
కొంత తలఁపులోన గ్రుక్కి క్రుక్కి
ఎట్లుతెగక తుదకనిష్టమ్ము సూచింప
మాప్తులీడఁబోక మల్లబడిరి .

సభకు నొడలు వెఱిగి సమ్మతించినతోన
బట్టువాని కుఱక పండువులిసె
సురికిపోవఁ దలఁకి చోడుండు తలయూఁపె
నంతలోన సభ సమాప్తమయ్యె.

మఱునాఁడు చాటఁబంచిరి
పురమన నివ్వార్త విన్న పురుషులు స్త్రీలు
పరువడి జనుదెంచిరి క్రి
క్కిటిసిరి యక్కట కటాల క్రిందఁ మీదఁ .

వేరు వేరఁ బేరు పేర నిర్వుర కిర్వు
రధిపునాజ్ఞ నిలిపి రవల నివలఁ
గాలనిర్ణయ ప్రకారమ్ము నిర్ణేత
లొండొరులను విడిచి రుద్దవిడిన .

జనము లొత్తగిల్లి చప్పట్లు చఱచిన
నుచ్చిలికిఁ బొగడ్డ లుప్పతిలె
మాప్తు లొడియ మిన్ను మన్నేక మైనది
ఇతరు లొడియఁ బ్రాణ మిల కఱచె .

వారెవా? పెదమాష్టి వంటి డున్నాడయా?

తోరహత్తము సూపి త్రోచి విడిచె

చినమాష్టి తక్కువ దిననేమి? నీనక

మున నుప్పళించి జొమ్ములు వగిల్చె

బ్రహ్మనాయం డటే వైకెత్తి పెదమాష్టి

సడగులు వడ నేల కడిచినాడు

పేర్చీడటే వాని పెదతల కీలూడ

చిన మాష్టి కోలెమ్ము తునిసినాడు

పాప మన్నన్న? మాష్టిలు బ్రదుకు టరిది

ముక్కునన్ నోట నెత్తురు గ్రక్కిరదిగా?

కాలు నేతులు దేలి వగర్పు సాగె

గొంప మునిగిన దని ప్రజ గొల్లుమనియె.

వేత్రహస్తలు జడిసి పిర్వీకుసేయఁ

దెరలి పాయలు పాయలై విరిగె గుంపు

కత్తితో వ్రేయుఁ డది పరీక్షకె సుమండి

భూపతి మొగాన నెత్తురు బొట్టు లేదు.

ఒక డగ్గింపఁడే? మల్లువారలఁ దదుద్యోగమ్ము లేమందుఁ గొం
డకు మోటించు నెడన్ దలల్ వగులకుండ న్నేర్చునే? నీచులు
త్సుకుల న్నెచ్చరు మెచ్చవారలహసితుర్ వారిమెప్పింప దా
తకుఁ గాదాతని తాత్పర్య వశమా? తానెంత వాఁడైననుక,

పొగడకున్న వారి పుట్టి మునిగెనేమి ?
 కోప దృష్టి కడలు కొలువనేల ?
 కుటిలనీతి దక్కి గుణము గ్రహించెడు
 పశువు సైత ముచ్చదశకుఁ బోవు .

వారీ వేరములక గణింపక భుజావష్టంభ సంరంభమే
 పారన్ భూపతిమ్రోలకుం జని నమోవాకమ్ము లర్పించినన్
 స్నేహాంకూరము లుల్లసిల్ల నృపుఁడాశ్లేషించి నట్లద్భుతో
 దారప్రేమ వెలార్చినట్లు తమహస్తస్పర్శ గావించినన్.

మాద్యదిభరేఖఁ బొల్చు నమ్మానధను లు
 కాత్తభంగిఁ బ్రవర్తించి రలబలమ్ము
 లడఁగినంతన చతురంతయానములను
 ముప్పురు సుగాంగ ప్రాసాదమునకుఁ జనిరి.

సవలు దివ్వటు లవ్వల నివల వెలుంగ
 నవ్యకర్పూర నీరాజనమ్ము లొసంగ
 నడవలం దడుగడుగుకు మడుగులొత్త
 విస్మయ మెసంగ నడచి రావీరవధులు.

అలుగురాజు

పంచమ అంశము

అంతటఁ జోడగొంక నృపుఁ డాంక్షప్రకారము తప్ప కల్లుభూ
కాంతుని బిల్వబంచి తన కన్న కుమారిక నిచ్చి పల్లెనా
డెంతయుఁ బ్రీతితోడఁ జదివించెఁ దదీయ వివాహ మంగళం
బెంతని సంస్తుతింతు మటు లిప్పటికై నవి చూడ మేయెడన్.

అరణ్యము పేర నల్ల వసుధాధిపుఁ డుబ్బున నొండు రెండు వ
త్సరములపాటు మాతుల నిశాంతమునన్ నివసించి నిత్యమ
వృరిసరసీమలన్ జలధిభంగములం దసివార్భయస్లుగాఁ
దిరిగె నమాత్య బాంధవ సతీ జన సంగతుడై ప్రశాంతుడై.

వీరజనధితముల్ నెజవ విస్తృత భూముల కాసఁజేసి గం
భీరవహ్నాధితీర పృథివీస్థల శీకర వాఙ్మూర కా
నానా సమీరవార పరిచాలన చారిమ చాపలంబులన్
గోత్ర చిహ్నము నల్లనృపకుంజరు డప్పటి కోడలేపునన్.

పాల గులాబివన్నె గల పట్టుల నేరిచి ధర్మసత్ర దే
వాలయ దీర్ఘాకావన సమంచిత పత్రనముల్ సృజించెన
య్యూళు లడంగినక గుఱుతులున్నవి పెక్కిపుడైన దద్యళో
మూలకముల్ విదగ్ధజనమోహకముల్ గల వెన్నోగ్రామముల్.

శీలమాంబ పేరఁ జీరాల పేరాల
పేరినీని పేర వెలసె నంచుఁ
దజ్జలైన కోవిద గ్రామ వృద్ధులు
చెలఁగి కట్టుకథలఁ జెప్పచుండు .

వీ రిచట నెలవుకొన్నక
భూరమణుని చెంత నింకఁ బుట్టుగతులు లే
పూరా పేరా ! మన కని
భీరులు పితలాటకములు పెట్టిరి పెలుచన్ .

గొంక నృపతి భావుకుఁడు బుద్ధరా జిందు
కర్జ మెఱిఁగి గజై గట్టినాఁడు
కొంతవజ్రకు మంత్రి కొమ్మన్న మూలాన
నాట కట్టకున్న దల్పులకును .

వైదిక ధర్మమార్గమున వర్తిలు కొమ్మన బాధధర్మ వి
చ్ఛేదన మాచరించుటకుఁ జేసిన యత్నము లిన్నిగావు రా
జాదరణమ్ము పెంపున మతాంతరు లెవ్వరుఁగూడ బాధమున్
గాదన నోడి రక్కతనఁ గంతమువట్టె నమాత్యవశాళికిన్

మన పృథుశర్మ కొమ్మనకుమాత్రము ప్రాణసమానుడతఁ డీ
తనికడ గూఢవృత్తిఁ బరతంత్ర విభేదన కర్మకాండ మ
ల్లనగ్రహించువాఁడలఁతులంజనునే? తనకెంతొకూర్చువాఁ
డనుగునృపుండు బౌద్ధునకు నల్లుడనన్ విని యెట్టులోర్చెనో?

నాఁడది పూర్ణిమా నిశ మనస్విని కొమ్మనపత్ని మండువా
నీడ బరుండి వ్రేళుల గణించుచుఁ బ్రక్కల కొత్తగిల్లుచున్
వీడియ మింపుగా కదరవ్రేయుచుఁ జేటిక నోరవాఁకిబన్
జూడికి నిల్చి సందుడెసఁ జూచు నదేపనిగాఁ బదిం బదిన్ .

వెన్నెల వెల్లిం దేలెడు
సన్నని జాబిల్లి పడవ చందమ్మనఁ గొ
మ్మన్న గృహద్వారము దెస
కు న్నడచెన్ ముసుఁ గొకండు కొండాక వడికిన్ .

వచ్చుటె తడవుగ వాఁకిట
నెచ్చెలి వైదొలఁగె నవల నిభృతకరంబై
వచ్చిన వ్యక్తి సరాసరిఁ
జొచ్చె నడవ కంత నవ్వు చూపులు వొలయన్ .

కొమ్మన మంత్ర సతీమణి
రమ్మని చేసన్న చేసి రాజ్యశ్రీ? యీ
కమ్మని వెన్నెల నీకొక
సా మ్మొనది లేక యిందుఁ జొరకకృమ్మా?

రాజ్యశ్రీ

అవును రాజపీఠ సభిసారికాశంక
వొడమి భటులు విడిచి పుచ్చి రందు
నవహిమావకుంతనము సాంద్రచంద్రిక
జాడఁ దెలియనీక సాయపడియె .

ఎన్ని వడక తప్ప దీశ్వరుఁ డున్నచో
దోసకారులకు నె తోడునడును
అతని కతన లోక మంతయు మఱచితి
నెప్పు డవసరములు దప్పనైతి .

కొమ్మన పత్ని

ఇపు డేల ? దూలవగచెదు
కపురపువిడె మిచ్చునాఁడె కాదనవలదా ?
కృషఁ గలఁ డని మురిసితివే
నెవ మిడియెడ వతని కింత నేరుపు గలదే ?

ఇంత దెలుప వచ్చితే క్రొత్త విషయమ్ము
త్రవ్వితెత్తు వంచుఁ దలఁచుచుంటి
సరిగ నతఁడు వోయి సంవత్సరం బాయె
పొద్ధ గురువడమ్ము వడసె ననరె ?

పైడంత పాపసానికిఁ

తోడం బుట్టునవు నీకుఁ దోచదె ? బాపం

దూడని బాడెడి వాఁడో

పోడుములం గరఁగి ప్రొద్దు పుచ్చెడి వాఁడో ?

అనుచునుండఁ గొమ్మనామాత్యుఁ డరుదెంచి

శర్మ మాటెగా ? విచారమేల ?

మూఁడు ప్రొద్దు లాయె మొసగాఁడు గతియించి

శవ పరీక్ష నేఁడు జరుపఁ గలరు .

రా రం డని వా రిర్వుర

నూరార్చుచు లోని కరిగి యొండొండ నమూ

హారతి నూర్చుచు వారిన్

జేరం జని చెవులు గఱచి చెప్పె నదేమో ?

అప్పు డప్పుడ గొల్లు మన్నది కొమ్మన్న

యిలు నలుమూలల నేర్చినట్లు

తమ్ముఁడా ! నిను మతాంతరు లెంతకుం దెచ్చి

రని మంత్రి పత్ని యల్లాడఁ దొడఁగె

దైవమా ! యని నేలఁ దల మోఁడుకొంచు రా

జ్యోతీ పదింబది నలవటించు

నిశ్చేష్టుఁడై వేడి నిట్టూర్పు విడుచుచుఁ

గొమ్మన్న కన్నీరు గ్రుక్కుకొనియె

అంతు దెలియక పనికత్తై లావు రనిరి
తక్కుగల పరివారమ్ము త్రొక్కులాడె
నిరుగు పొరు గొక్కపరి మూఁగె నేమిచెప్ప .
నొక్క కొలికికి వచ్చె వారున్నవాడ .

తెలవాటు సరికి రాచ న
గళులన్ కొమ్మన్న దుఃఖగాథలు చిలవల్
పలవలుగాఁ బొక్కిన భూ
తలవతి తనుఁ బిల్వఁ బంచి తథ్యం బడుగన్ .

కొమ్మన్న కన్నులు చెమ్మగిల్లినను
ధీరత వాటించి తెల్విమైఁ బల్కు
ఓ గొఁకరాజేంద్ర ! భోగభాగ్యముల
నే లోటు లేదు మీ పాలిత ప్రజకు
కలకాల మితర యోగక్షేమములకు
ప్రత్యక్ష దైవమై ప్రభవించినార
లడిగి నారలు గాన నొడుపు చున్నాడ
సంతాన మిహపర సాధక మ్మొందు
రందులకు న్వేలి యైన దీజన్మ
మా మామ చిక్కయామాత్యు లిం తెఱిగి
తన ముద్దు కొడుకును బనిచె మాకడకుఁ
జిననాఁటి నుండి నా శిక్షలం బెరిగి
ఆతఁ డింతై యంతయై తుట్టతుడకు

బాధులం గలిసి మూపై గాలు ద్రవ్వె
 బ్రీతిమై గన్నులఁ బెంచినందులకుఁ
 జూచి చూడక యిల్లు త్రోచి పెట్టితిమి
 సీతాధిపతి యయి పెద్దకాలమ్ము
 అమరావతీ చైత్యకాధిపత్యమున
 బాధ ధర్మములం బ్రపంచించినాఁడు
 మాతరశ్రీ యను మాటు పేరొంది
 ఈపాంగ్యమున యందె యేడాది నుండి
 పలుమాటు మీ సన్నతుల నందినాఁడు
 ఘటకు లైనను గాలగతిఁ ద్రోవలేరు
 మొన మొన్న నిర్యాణమును జెందె నాతఁ
 డవసాన కాలమం దాత్మ శిష్యులను
 తన ముద్దు సెల్లింపుఁ డని పేడెనంట
 ఏమియు లే దింత కీ కళేబరము
 పెంచిన వారి కర్పించినన్ జాలుఁ
 జేసేత నను మన్న సేతు రావారె
 పెంచిన నేరమ్ము పెడఁబాయ దెందు
 నటులైన సీచైత్యకారామ మందు
 హాయిగాఁ గను మూతు నని నిర్వచించి
 తనువు చాలించి నాఁ డని విందు మధిప !
 ఆతఁడు పూర్వాశ్ర మంబున యందుఁ
 జేడియ నొకరితఁ జేపట్టినాఁడు

మత భేదములచే గలతల తెన్నొగూరి
ఎడసిరి నేటి కాపడతి చుఖిమ్మ
చూడ లేకున్నాము సోదరి సాదయు
గడముట్ట కున్నది గాన నా సుకృతి
శవము నర్పించిన జాలు మా కన్న

అంత పిని విని బుద్ధ రాజాగ్రహమున
నవసథాభ్యంతరమ్మన యందు నుండి
దగ్గి నకిలించి కంబమ్మ దట్టి విడువ
రా జొకించుక సంశయగ్రస్తుఁ డగుచు.

ఎల్లవెంటలకును నీవు మేమైయుండ
దీని కింత పెనంగ దేనికందు
మయ్యనఘుఁడు మీకు నాత్మబాంధవుఁ డని
ఎన్నఁడేనిఁ జెప్ప రింతదనుక .

మంచి దైన నేమి ? మాధ్వాహ్నికంబులు
దీర్చి రండు కొల్వు దీర్తమవల
మానసీయు లిట్లు మఱుంగరాదన నాతఁ
డాన లుడిగి నెలవు దీసికొనియె .

బావ గొంకనృపతి పజ్జకు నేతెంచి
బుద్ధరాజు కనలు పుట్టఁబలుకుఁ
పరమ సిపుఁడై న పౌద్ధపదాచార్యు
లిట్టి ఘట్ట మన్వయింపవలయు .

చిక్కన బిడ్డ నిచ్చెనని చెప్పు నతం డెపుడిచ్చె సీతఁ డే
మక్కువఁ దెచ్చి పెంచె దనమంతన మెన్నఁడు నేర్పెనైన న
య్యక్కివుఁ డెందుఁబోయె నపుడూట యెట్లుఘటిల్లె నివృద్ధి
కక్కన మేలవచ్చె మొనగాఁ దీరిఁ డెంతకులేడు చూడఁగన్.

ఒకయేడాదట మీబహుకృతుల నెన్నో పొందినాడన్నమా
టకు శంకాన్వితమయ్యె మానస మెడటంబిత గుర్తింపమా?
అకలంక స్థిరచిత్తుఁడైన మనఁజుం డన్య ప్రభావాదులన్
బ్రకటింపంగమకించు నెవ్వఁడిటు సంభావించఁ డాత్మీయులన్.

తనకున్ బౌద్ధము నచ్చకున్న మన కాతంకంబులే దాతఁ డీ
నున నెన్నాళ్ల నియిస్తుతాంతరులఁగొల్పున్ మంత్రచిక్కన్న బి
డ్డను గైకొన్నది మాటమాత్రమనినాడా? పోనితాఁడెప్పు కు
న్ననులోకుల్ గమనింపరా? యిదిపితంబ్రంబంచు భావించెదన్.

అలుగుత్తాపతిఁగొల్చు భూమిసురుఁ డేడాదైన దెందెనియున్
దలసూపం డతఁ డెందుఁబోయెన్? యథార్థంబించుకంతైన నె
వ్వలనన్ దేల దిటీపటన్ బరులు నెప్పన్ వింటిఁ గృష్ణానదీ
జలభంగమ్ములఁదేలఁ దచ్చనపరీక్షం జేసి రం బ్రెండఱో.

ఆ దుష్టుండీటు దుష్ప్రచారములఁ జేయంబోలు నన్నీచుఁ డిం
దేబుర్బోధలు సేయకెందఱును బై కెక్కింప కేమాను? మ
ర్యాదాదూరుల కాత్మహత్య సుగుణు బాపాటి ధైర్యము క
ద్దా? దుర్జాతి నశింప దన్యహసన వ్యాపారపారీణమై.

మిము నానాటికిఁ గొల్పినందులకె నుమ్మి? మాతరశ్రీకిఁ బట్టము గట్టించితి రై నదాదిఁ దనచేష్టల్ మాచినన్ మాకుమాత్రము లోలో ననుమానమున్నతిలె నందఁ బోతత్పార్వత్యాభాగములన్ నిచ్చలు కావునెట్టితి మటుఁ గాదేని నేదేనగున్.

అనుమానించుకొలందిఁ దేల్పిరి రహస్య-బతయుక్ శ్రీరసాయన సేవాఫలితముగానతిని గేహవ్యాచు మార్పొందె మోమునమచ్చల్ పొడసూపె నేత్రముల దేమోపన్నదాలొందె నేమని శంకింతముచెప్పఁ దాతిని మతవ్యామోహమెప్పుటిదో?

తన నిర్యాణ సమస్య చోద్యమని పొద్దస్వాము లూహించి రప్పని బ్రహ్మాదులచేతఁ గాడఁట భుజాపత్రింబహుంతమ్ముమ్రొంగి నీరీహుండయి నేలవాతెనట దుర్జయగుట తగోర మా రణయత్నంబగుటక బరీక్షమందగుక బ్రచ్చన్న పొద్ధాకృతుల్.

కావునఁ దెంపు సేయఁగఁగకన్ద మెఱుంగుడమాత్యుండన్న చోఁ గేవలఁడా? నమస్త మెఱి గించితి మీ మది కెక్కఁజెప్ప నే నేవిధివాడ నంచుఁ జనియొక నృపుఁ డూకొనుచుకవిశంకట వ్యావృత కంఠమండయు చివారున లేచి చనక దనంతటక.

వేళాఘంటిక మ్రోసెనంచుఁ జను పృథ్వీభర్త నిస్తండ్ర దృగ్గోళమ్ముల్ చలనృత్తదీధితులదిన్వూహమ్ములకబ్రాహ్మణజేప్రేభుల్ ముందలమోపి ద్వారము దెసకవీక్షించుచుంబోవురాణ్మౌళిం గంచుకిడాసి పల్కెనట ఘంటానాదవృత్తాంతముక.

కొమ్మన ప్రేరేపణ సై
 ణము నృపాగార ప్రాంగణము సారబడి కం
 బమున ప్రేలేడు గంటా
 క్కుమ్మడి వ్రాయించి యేడ్చుచు సురసురనుచుకా.

కడలేని పానమిక్కడ దాపురించె నే
 తగనాట్లు తప్పు శేడైనదాది
 పూచిన తంగేటి పొల్పుకొల్పెడి మేని
 కీపాటు కుటియిల్ల నేమివిధమొ?
 ఎదురేగు వారు మోమెత్తని కాకుదు
 లేనోము నోచెనో? నెఱుకపడదు
 తల త్రాడు ద్రెంపి నిష్ఠలునోసె నోచెల్ల
 ఊరింతబలంగ మెంతున్న నేమి?
 వసువు కుంఠమహ్ని పాటైన మోడున
 కేప్పీ రాధమేమి? యేడ్వకేమి?
 కఠిన దైవమునకుఁ గనుగ్రుడ్లు జెనగారఁ
 జూడలేకపోయె నుదతి సుఖము.

చిన్నికూతురింక జీవించి నలువురి
 కనులయెదుటఁ నిరుగఁ గలదటమ్మ!
 బాధ లెన్నియైన భరియింపఁగల మందు
 మగఁడు లేని బ్రదుక నెగటుగాదె?

అని రాజ్యశ్రీ కిరుగడ
 వనితలు గ్రమ్ముకొని యేడ్వవలదోయమ్మా !
 జనపతి గలఁ డాయయ్యప
 వినిపింపుము నీదుకోర్కె వితథంబగునే ?

ఏకవేణివైతి వేడాదిపాడవున
 నీసతీత్వ మమృత నిర్మలంబు
 బాధుఁడైన పతికిఁ బాసిన యిల్లాలి
 కతని ననుగమింప ననువుపడదె ?

రమ్ము పాదము గొంక రా జేమి తేల్చునో
 చూచుకొంద మంచు సుదతు లెల్ల
 దుఃఖమూర్తి యైన తొయ్యలిఁ గొనివచ్చి
 నడవ నునిచి యేడ్వఁ దొడఁగి రపుడె .

ఉర్విసాధుఁడును జతుర్విధాన్నంబులఁ
 దృష్టిమై భుజించి త్రేచి లేచి
 స్వర్ణ వర్ణ చంద్ర శాలికాజాల కాం
 తికము నందు నేద దేటుచుండ .

సంబెళ వహించి యోర్తు వీడ్వం బొసంగఁ
 పడఁతి యొక్కర్తు వెలితమ్మ పడిగఁ దాల్చు
 మసల కించించు కొకతె చామరము వీవ
 నన్నుకొను పతి చెవి సోకె నార్తరవము .

తోడన లేచి పావలను దొడ్డి గృహోపరికుడ్యపార్శ్వమం
దోడక నిల్చి చూచు నృపు నూరకఁ గన్పొని చేతులెత్తి య
చ్చేడెలు గొల్లుమంచు సాద చెప్పిరి చెప్పుచు నేడ్చుచుండి రా
గోడెటువంటి దేమి టనుకొందురొ ? రాలరఁగించి తీఱెడికొ .

తమ మధ్యకొ రాజ్యశ్రీ
నమయోచిత నటన కింత జతపడ నీకుల
నమలుచు మోమునఁ జెఱఁగిడి
కుములుచుఁ గన్నీరు గ్రుమ్మకొనుచుం బలికెకొ .

ఓయి దయామయా ! పలుకనోడెద దేవరవారి దృష్టిలో
న్యాయ మడంగిపోయె మంగడట్లయి మీ రిటులైన మాకీకకొ
సాయము సేయువా రెవరు ? సాకెడువారెవ రార్తులెంత వా
పోయిన నేమి ? సుంత దయపుట్ట దిదెక్కడి పాపకర్మమో ?

ఏవారి నన్నఁ జెల్లునె ?
దై వము ననుచుంటి నరియ ధర్మజ్ఞులు లే
రో విశ్వ మీటువోయెనా ?
భూవర ! మా యునురుగొట్టి పోరె ? దురాత్ముల్ .

అబము శుభం బెఱుంగ నపుడైనది పెండ్లి తదాది నాఁడు నాఁ
డు బికెడు ప్రేమభంగములనూ గితి మెందుకుఁగన్ను గుట్టెనో !
ప్రబలురు భార్య భర్త నెడఁబాపి తనుం దెగటార్చి రీశ్వరా !
అబల ననాథ నార్త నసహాయ నమాయిక నాదరింపవే !

ప్రాణసమానుడై న శతఃబాసి మతే జగ మేలుదాన నో
మానవనాథ ! నా శత్రుని మాత్రము కంటికిఁ జూపుఁ డంత కీ
ప్రాణము నిల్వకున్న దట్టుపై భవదిష్టము లేదయేని నా
చే నయినట్టి చాత్రప్రవచించెడిదే జగుగుఁ నిజమ్ముగన్.

ఆడుజాతి నుపేక్షించి సంతకాల
మెట్టి దేశము మునుపడ దెసక మెనఁగ
దాడు పుట్టువె హేయ మం దనదపాల్గు
కుక్కలై నను బడవండ్రు గొంకరాజ !

ఆర్యపత్నికి సంస్కార మవసరమ్ము
ధర్మ మెడసేయఁదగదు భూథవున కగుట
నెంతకై నను మిమ్ము మెప్పింతు ననుచుఁ
బుడమిఁబడి తాలుగరఁగ వాపోయె నాపె .

ఈ కరణిన్ వచించి పలవించు సతిన్ గని గొంకరాజు చి
త్రాకృతిమాడ్కి నిల్చి పరమాదర మేదురదృష్టిఁ బల్కు నీ
వ్యాకులచిత్త భర్తృవిషయ మ్మవిషహ్యముగాన నీమె న
త్రాకలఁబెట్ట కార్తిహరమైన ప్రయత్న మొనర్పఁ గోరెదన్.

సాహసంబు స్త్రీకి షడ్గుణంబను సూక్తి
వింటి మప్పడపుడు కంటి మిప్ప
డంతుపట్టనేర వింతుల చెయిదముల్
చుఱుకు గల్గినపుడ చూడవలయు .

న్యాయమున్నది ప్రభువు లున్నారటంచు
 వగ వుడిపి పంపుడని తగువారిఁబంచి
 భర్తసోపాన విన్యస్తపాదుఁ డగుచు
 నెమ్మదిగ మందిరాభ్యంతరమ్ము సాచ్చె.

అలుగురాజు

వ. శ. ఖండము

కొమ్మనమంత్రి కోర్కె లొనగూడిన వాతని నింకఁ బట్టఁ బ
గ్గమ్ములు లేవు తద్దహముఖమ్మున నీలి తెరల్ దవిల్చి రం
దమ్మున కందమైన ప్రమదావనమంతయుఁ మూఁగవారె నం
దుమ్మడియేడ్పులూరుపులొకొక్కప్రయోజనముగ్గడించెడున్.

శవ సంస్క్రియలకు నార్య
ప్రవరులు దలపడినతోన జాధులు స్థావ
వ్యవసాయ మ్మెఱిగించిరి
చివరకు బంధులె సమాధిచేసి రదేమో ?

బుద్ధరాజాదు లొక కొంగఁ జిద్దమతులు
సంశయాలుపులై గూఢచరుల నునిచి
రిమ్మహార్థమెఱింగి వర్తించువాఁడు
కొమ్మనామాత్యుఁ జొక నిశీథమ్మునందు.

ధైర్యసాహసములు వెన్నదన్ని నిలువ
ఖర ఖనిత్రాది సాధనోత్కర్షము మెరియ
మలగి చూచుచు శర్మ సమాధి దఱిసి
గునపమునఁ గుళ్ళగించె నాగోరిమిట్ట .

చితచిత లాడెడు నొడ లం
దతుకులుగా నూడి గుష్పమని దుర్గంధం
బతిమాత్రమై కలంచినఁ
గొతుకుచుఁ దచ్చవము నఱిపికొని పైకెత్తె .

తోఁచ తోఁచ యగుచుఁ దొడు పూడి దట్టెమ్ము
కొను నీళ్లు వెడలఁ గ్రాఁచుచుండ
నేవ పడక పత్ర మెడలించు తఱి నావు
లింత తెసఁగి కన్ను లింత లయ్యె .

చప్పున సంశయం బొదవి సవ్వడి దిక్కయి పంచప్రాణముల్
గుప్పటఁ బట్టి వేల్పఱచి కొంచీకఁ గార్యము దప్పివచ్చె నం
చప్పటి కప్పుడే నటనకై హృదయ మ్మొగఁజేది కన్నులన్ .
జిప్పిలు బాష్పముల్ దుడిచిచేదుగ్రసించినటుల్ వగర్చుచున్ .

నా తండ్రీ ! నిన్నీ చెడు
చేతులతోఁ బెంచి పెద్దఁజేసితిఁ దుదకీ
రీతిన్ మన్నొనరించితీ
నేతీరున దుఃఖజడధి నీడఁ గలాడెన్ .

కన్నుల గన్న మారె మమకారము తీటను తల్లిదండ్రు లిం
కెన్ని విధాలఁ దూలి తఁబుఁడురా ? నీచెన కూర్చి పెంపునఁ
అన్నము నీళ్లు రోసితి మఁచిన శరీరము వాని పోవలే
కున్నది ప్రాణ నే బ్రదికియుకొ నుజొకెవ్వరి నుద్ధరించెదఁ.

పొల్లయొడలి కూరక మర
పిల్లం దగ దండ్రు నుందు నెనుకలు లేకి
టల్లాడించెను దై వము
చల్లంగ వర్ణిల్లు నార్యజన పూజితమై.

త్యాగధర్మానికి యెమ్మన
ప్రోగుచ కొక్కపున పీఠపూజలు జరుగుకొ
వేగకమున్న మఠాంతర
లాఁగకమునె కొలెచి పోమనని వినతుండై .

పసిడి జన్మిదమాతొఁ బచ్చలహారమ్ము
నెత్తెమ్ముగా మెడఁ జుట్టిగాఁడు
రవల యుంగరిము కో రత్నశంకణము తొం
దొరపాటుగాఁ గోదొడిఁగినాఁడు
కట్టు దావ్యబావతోఁ బట్టాదుప్పట మెల్ల
కడ లొత్తెఁగా మేళు గప్పినాఁడు
పురుగు జవ్వాదితో ననుకు గందమ్ము కో
కొల్లగా నిలువెల్లఁ జల్లినాఁడు

నిబ్బరము దోచుకొని బ్రహ్మచరించినాడు
సరగ దట్టెమును నటించుచునటించినాడు
మెలకువగఁ బ్రతి పురించుచు మ్రొంగినాడు
ధీరధీరమ్మగా బయల్దేరినాడు .

తన కడగఁటి చూపునవేలు గరువమ్ము
చిలిపి చీకటి వాటలొలుచు నేమొ ?

తన వేడి నెట్టూరుపునఁ గ్రాగు నుమ్మన
కొఱవిగాడుపు గొంతు గొలుపునేమొ ?

తన కరుణారసమ్మునఁ బొంగు వైస్యమ్ము
పెనుబయస్మరు నేడిసినునేమొ ?

తన భావనోద్రేకమునఁ లేగు శోభమ్ము
మలిగిన సొద రగుల్కలుపునేమొ ?

ప్రబల చండీశ తొండవోపద్రవంబు
మాని నీరంధ్రున శ్రమశానలక్ష్మి
ప్రతిపదమ్మునఁ గొమ్మున్న భావవిధి
బీతుగొల్పక దాగురు మూలలాడె .

బుద్ధరా జనుమానమునఁ బోవునేగాని
పరను వినుంతైక పాత్రుఁ డితఁడు
కృపణుడైనను గొంకస్మరుఁ డితఁ డెలియక
పెద్దకాలమ్ము గొల్పించుకొనునె ?

దొరలనుఁ గొంకిగా కరరే నడికిరేయి
 సచివు లీక్రియఁ బూజ నలిపినారె ?
 మతకక్షగూరు మర్మతులు పాలచున్నెనఁ
 బాలిత వ్రజల కాపదలు పొదలు
 పోని తేని యుప్పు పులుసు దిన్నందుల
 కతని తోడి లోక మంద మనుచు
 గూఢ చారు లెల్లఁ గొమ్మన్న వెనువెంట
 నంటి నడచి రతని యింటి దనుక .

పిమ్మటఁ బుద్ధరాజు గృహమ్ము దఱిసి
 అంచలంచల వార్త లందించినార
 లంత విని యాగ్రహోదగ్రుండై యతండు
 నేరుగాఁ జని పతికెన్నొ నూతిపోసె .

కొమ్మన్న రాక కతని గృ
 హమ్మున శివతాతి ప్రభృతు లత్యాసక్తిన్
 గుమ్మము దెసఁ దిలకించుచుఁ
 గొమ్మన్నన్ జూచి రెదురుకొని రని రార్యా ;

కాయా పండా మఠినీ
 పోయినపని రాచవారి పోకడ లెఱుంగన్
 మా యబ్బతరమ ! మాయకు
 మాయం గల్పింపఁ దగునమాత్యులు దక్కన్.

అమందహాసలవ మే

దోమర్మ మ్ముగ్గడింప నున్నది రాజ్య

శ్రీమాటె మరచినారా;

స్వామిద్రోహ మ్ముగర్ప సాగిన దన్నన్ .

ఏమే మను సచివున కా

స్వాములు కేల్లోడ్చి చెప్పసాగిరి వేశ్యలో

సామేను గోసి యిచ్చినఁ

జై మెఱుంగుల కాని మేలుపడ రక్కతనకా.

బుద్ధరాజు గొంకభూపాలు నొప్పించి

దీని గుట్టుగుట్టు “నే” డెలిసి

రేకమోవనీక రేచిల్ల పేర్చిని

మూలమున సమస్తమును వెలార్చె.

అతని వలపు గత్తె యటె పాపసానిని

రచ్చ కీడ్చి యొడలు న్రచ్చినంత

పుణ్యురాలు తోడఁబుట్టు వృత్తాంతమ్ము

తప్పఁ గ్రుంక వెఱచి చెప్పె నొకట .

అప్పు డప్పుడ పిల్వచంపి రాజ్యక్రీని

క్రొవ్విడఁబులను వాక్రవ్య మనిరి

ఆమె “ససేమిరా” యన నుల్లభట్టు వా

కృము లాడిరంతఁబో కాన పెట్టి

రార దండలు వ్రేతు మని రాగ్రహించిరి
 చెఱగొందు మనిరి హింసెంత మనిరి
 అయినఁ గానిం డని యాకె పిర్వీతు సే
 యఁగఁ దొండ్పుం ద్రాట నడిచి తేళ్ల
 గిల్లి పొడిపించి రూసర వెల్లి విడిచి
 తొడలు పిడిచి రికెన్నని నుడువఁగలము
 బాధవడఁజాల కా బిడ నడితిఁ జెడితి
 నని వచించిన దస్మదీయప్రవృత్తి .

కావున మిమ్ము బందెగొనఁగాఁ బ్రయత్నింతురు మీరఁజైనచో .
 దేవుఁడెఱుంగు మాగతులుతిన్నఁగనూఁతులుగానియూ శకుఁ
 బోవలె బిచ్చమెత్తుగొనఁ బోయిన ధూర్తులుపుట్టనిత్తురా ?
 కావరుఁ డేలురాజ్యమున గౌరవభాజను లుండ నేర్తురే ?

అని తింద్రాఘవులై కను
 కని నిల్చిన మంత్ర ముఖవికాసమ్మనదై
 మునిపంట గోరు గఱచుచుఁ
 గనులింతై నుడివె నిర్వికారనిరూఢిన్ .

ఆపె కతన మనకు నగడు ఘటిల్లిన
 దింక నిట్టి గొడవ లెత్తఁ జనదు
 చి తశుద్ధిలేని స్త్రీ లెందుఁ గొఱగారు
 తనకునైన యెడరు మనకుఁగాదె .

ఇద్దమతుల్ మఱేమి వచియింతురొ ? ప్రాణముధారవోయనం
సిద్ధుడనైతి బ్రాహ్మణ విశిష్టత కోర్వక కత్తిదూయుదు
ర్బుద్ధుల దోర్చెడక బరమపూజ్యుడు శ్రీపృథ్వీశర్మ గా కెవం
డిద్దర నిట్టి త్యాగ మొనరించెను ? తత్కృతి కంజలించెదన్.

శివతాతీ ! మన మీ భూ

భువనమ్ముల నేలంగలమె ? పురుషార్థము లం
దెవఁడు కృతార్థతముండో
చివరకు నిహపరిము లతని చేతివ నుమ్మీ ?

మీ రాదమఱచి మెలంగకుఁ

జేరొ జెట్టిదొ ? నమస్త మెఱుంగుదు రై నక
గ్రూరాత్ముల చేడకక ప్ర
చారము సాగింపుఁ డాద్రణ జనపదములలో.

శివతాతీ

శ్రీవారు చిచ్చుఱుకుఁ డనఁ

గావలెనే కాని యంతకన్నక గలదా ?

దేవా ! యార్యమతస్థిర

సేవాతత్పరుల కెంత చేసినఁ జెడునే ?

అడుగ మఱచితి దువ్వట్టమైన లేదె

త్రోవ నడిచిరె ? మాకేమి తోషకున్న

దన్ననగి కొమ్మనామాత్మ్యుఁ డున్న విషయ

మింత విడ కుగ్గడించె జనాంతికముగ,

కాగలకార్యములో విషయకల్పనములో వికారాగ్రాశనో
ద్యోగము స్వార్థస్యగహనాద్యను పుష్కలవిహిత పూర్వక
త్వాగ మహా శుభవర్తనము పాచి తత్కాంతికి దేచ్చి మించు వే
వేగి బుంబు వీను దిటుకొన్నట్లు స్వము చక్కబెట్టెదన్.

అది వాగ్ దుర్జీతి వీడ్కొట్టి శయ్యాగారమున జేరె నే
మన వర్ణి శుము తస్మాస్థితి మనోవ్యాపా ముల్లూచుం డా
తని మ్రోగన్నల ముం డనాథ జనరి క్కన్నానము జేసిని
ల్చిన దంధ్రావని తేపు తన్నుం జరిత్రశీ చీల్చి చెండాడదా!

అనీచుండిది లెస్ససేయక మతవ్యామోహ మెచ్చె నిజ
ప్రాణములో బలివెట్టి బాధులరహస్యమెల్లఁ బట్టించె న
ద్దానిం దానుగ్రహింప నీక్రియఁగుతంత్రా లెన్నియో పన్నె నే
మైన న్నేటికి నొడ్డువట్టె భవితవ్యమెల్ల సాధించునో!

ఎవడైనన్ భువినుట్టిగట్టుకొని నూరేగండు రారాజులై
భువనములో తలక్రిందొనర్చిరటయా? బొక్కెండుకూడింత గ
డ్డవి నాడక్కిన దేమిటందు మతస్రస్టల్ వోయినన్ వారి ధ
ర్మవిశేషములు మాటుచున్న నడలీమర్మముగుర్తింపరే?

ఏవోస్వార్థవరుల్ వచింతురది పోనీ దేవతాసృష్టముల్
మీవారిన్నటు మాటనేరపు నరుల్ సృష్టించుకొన్నట్టి విం
దేవేశబడిమాటకుండవటు కాదే నిన్నివ్యత్యాసముల్
కావీలుండ దిటుల్ వచించుకృతి నార్యావర్త మెగ్గాడదే!

తనకుంగూఱుచుఁజోడగొంక నృపుఁడౌద్ధత్యముచూపండు ర
 మ్మనుచుఁబొమ్మనుచుఁయథావిధిసమర్థాదముగాఁబిచ్చుని
 చ్చనుసార్థాగనమాత్తఁంధువుఁగొల్చుకదన్నిటుల్ మాచుభూ
 శునకాఁయీ చెడుసేతిసాముదినితొమ్మిక్రొద్దువారుండరే?

తన ధర్మమున కడ్డువచ్చునెడ నింద్రశ్యము ముంగలఁద
 న్నినఁగాడఁదురే?వానిసాముదించుచున్ వేలార్చుయశ్నంబుహీ
 నునకై నకగొఱగాదమాత్యఁడయియందుకరాజ్యచక్రమ్ముగై
 కొనినట్టెటనుబుట్టిముంపఁదలఁచెకగొమ్మన్న సామాన్యుడే?

పొడికిన్నుల్ వడి నిద్ర గూరఁడనయంబుక గొట్టు మిట్టాడులో
 నుడుకుక బట్టెల కొత్తగిల్లుఁ బలుమాయాహించునుష్టోగ్రతక
 మిడుకుక తెప్పలనప్పళించుఁబలుకుమ్మెల్ వోవఁగానూఱు న
 ప్పడ వీతేరిదొడంగె మందపవనంబుల్ గంధవాహంబులై .

పలుచని మేనిపై నొలసి బాలసమీరము హాయిగొల్పఁగా
 నలసటదీటి కన్నలెఱుపై యెఱపెక్కిన మోముమీఁది దు
 వ్వలువఁ దెనుల్చి లేచి నిడువాలు బొమల్ సవరించిమీసముల్
 మెలుచుచువచ్చి గుమ్మము సమీపమునకనిలిచెన్నిరీహుండై .

తలుపుఁ డట్టిన సవ్వడిక విని సముత్సాహంబురెట్టింప తె
 క్కల నట్టిటని దార హస్తగత లేఖఁ గాంచి విభ్రాంతుండై
 వలకేలం గొని నిల్వ గాఢులన తృప్తతాంతరార్థంబు క
 న్నులనల్లలఁబఠించెఁకహృదయతంత్రుల్ సాగి మార్కోఁగఁగక

మరుమాటన్నది లేదు పిన్ననగ వున్నాడమ్మనూచించె న
బుర్రముగ గొల్పెచుట్టుమ్మలలో నలురకంబుల భావనోద్రేకముల
చుటుకుంజావులఁ దొంగిచూచినది యచ్చోనిల్చివీక్షించు న
య్యరపించేడిని నూనసాంబుదము నీక్షింపె యె నొళ్లుమ్మడిక.

రాజై నమాత్ర ధర్మగ్నావి సై తుమా ?

ఉన్నట్టునుల సెంత కోర్కెరంట
లోబడి “ముస్లి” నీళ్లుల ద్రావుచుంటిమా ?

సాధింతురంటె యెంత సాహసోక్తి
తమ యాహ్లాదాతి పురము వీడరాదంటె
ఏమా మహారాజు దీనునమ్మ
పట్టి యీవలెంటె బాధవిద్యేషులఁ
బడియుండి గాఢోలు బానిసీండు

పిలుపు లగిలిన తోడనే నిలుపుకొల్లఁ
గొలువఁ బోవలెంటె యెంత గొప్పతనము
నొరలుగా ? వారిఁ గొలువక జరుగ దింకఁ
గొట్టికొమ్ముచ వేయఁడా గొంకరాజు.

చోళ్లుల కాంక్షలు జోబిల్లుపచరింపఁ
దసప్రభుశక్తి కారణముగాదు
చాతుక్య మనృథాశ్రయ లభిశీర్వర
నాక్షిగాఁ దన మంత్రశక్తిగాదు

వివిధసప్తాంగ ప్రస్ఫుద్ధికి తన సము
 త్సాహశక్తి ప్రదర్శనముగాదు
 గుండెపైఁ జేయి మోపికోని నిద్రగూరఁగా
 దన బంధుబల విజృంభణముగాదు
 గర్వితారాతి మిర్భలోగ్రక్షతాజ
 దీపనిర్మాణణిపామ. దీపిత మి
 మాల్మ్య మిహిరూనుభావ మున్నామమటచే
 శుద్ధ బుద్ధావతారుడై చోరరాజు.

త్వరపడి పంచినాడ శివతాత పరాశు. బౌద్ధవేషమున్
 ముటవడుగా? చురాత్ము లిహిమాద్రుతి. గా గవట్టకుందురా?
 పెరవుగలట్టి వేగరుల నిర్వసనీయుల నుపు మితి కీ
 పుర మెడఁబాసి యుండరని పుచ్చె దవంగన నాత్రమేర్పడఁ.

పంచేనేగాని యస్పాటుకాఁ డక్షరాన
 తీచైత్యమర్మముల్ తెలియఁ గలఁడె
 తెలిసి తాఁజెప్పిన వలువు ప్రకారమ్ము
 బౌద్ధవాదిక దగ్ధపటుపగలఁడె
 వఱిచి నిర్భీతుడై బ్రాహ్మ్యక్షుంబందు
 నలవోకగా నెలకొలుపగలఁడె
 కొలిపి తానిచటి కిమ్ములవచ్చి తమతమ
 కున్ నిండుమోదమ్ము గూర్పఁగలఁడె

విస మాబాపనులు నమ్మరాని స్వాము
లంధదేశమునక బొద్దులైన దెవ్వ
రనుకొనుచుఁ గొమ్మనామాత్యుఁ డచటువాసెఁ
గార్యపర్యాకులత్వమ్ము గడలుకొనఁగ .

కొమ్మనవత్ని రోజు చిదిగో మరలుం డల బుద్ధరాజు తం
త్రమ్ములెఱుంగశక్యమగునా శివతాతి రహస్యమార్గమ
ధ్యమ్మునయందుఁ బట్టవడె నంట తదర్థ మసన్యసాధ్యము
త్న మొనరించి వచ్చితి సుధన్వుని బంపుఁడెఱింగి వచ్చెడుక .

అనినక గొమ్మన కచ్చెరు
వనుమాన మనూన మాగ్రహము వొడమిన ము
క్కున వ్రేలక్కునఁ గేలిడి
వనిత కనుక దీన దూనవదనుం డగుచుక .

చిక్కుట? చిక్కెనేని తనశిష్యులతోడనె వెఱ్ఱిబాపఁడా
దిక్కున కేగరాదని పదించదిగాఁ జెవిగొట్టి చెప్పితిక
మొక్కలు లేమిసేయఁ దిశ మూడిన దెల్లర కై ననేమి? నా
ముక్కున నావిగల్గిన సమూలముగా నశియింతు శాత్రువుల .

ఏమే మొనరించితివో
మోమోడక తెల్పుమిందు మూలమ్మున మ
త్కామిత సిద్ధి ఘటిల్లునో ?
భూములు గీములను విడిచి పోవఁగ వలెనో ?

మిన్నక నేతరు చేసిన
 పెన్నులు పై బిబ్బనీయ రింతులు ప్రత్యు
 త్పన్నులకులందు మిన్నుక
 మిన్నునాడ శంబు లేసి మెప్పించ రెంటే ?

కొద్దునవచ్చి

మీలంత గూర పెండుల
 శారోసింజెరు విందు రదియుక మీమో
 మూడుపుం గాకల వగ్గం
 పై రహిచెడి బ్రాద్దుపొడిచిన జెటుంగరొకో !

రా రంభని నాథుని చెవి
 జేరి సమస్తమ్ము తెలియఁ జెప్పిన దుదయ
 శ్రీరమ్యములై తన్నుఖ
 నీరజములు మందహాస నిభృతములయ్యెన్.

ప్రారంభ భానుమండల
 మారూఢప్రాగ్నిశాచ లాగ్రతటంబై
 నీ రెండగాసి బుధు
 కారుణ ధారణీకి జెలువ మాపాదించెన్.

అలుగురాజు

సప్తమ ఖండము

చందవోలున కెడదవ్వనందుఁ బట్టు
వడిన శివతాతి ప్రభృతుల భటకదంబ
మార్య మర్యాద వాటింప కడఁచి తెచ్చు
చున్న మొఱవెట్టి రిట్టు లయ్యుర్వి సురులు .

ఓరన్న ! యూరూర నుంఛవృత్తిఁ జరించు
నిఱుపేదలం బట్టు పఱువఁ జన్నె ?

నిన్న మొన్నటి నుండి నిట్రుపాసంబుంటి
మాఁకటి మొగము లింతరయ రాదె ?

మా తెల్వి కొక రాచమంతనాలా ? యథా
ర్థం బంటి మీ జన్నిదములతోడు
వినరేల ? మీ కడుపునఁ బుట్టువారము

పుణ్య ముండును వీడ్చి పుచ్చుఁ డివ్వి

హస్తములు గావు కాళ్లందు మయ్యలార !
 తెలియరో “ బ్రాహ్మణో మమ దేవతా ” యు
 టన్న సూక్తి కలివ్రతాపాతిశయము
 కతన మాబోంట్ల కిట్టి దుర్గతి ఘట్టిలె .

అల వింధ్యగర్వ మదావహారి చరిత్ర
 మణుమాత్ర విన్నమా కలుగఁ డెవఁడు
 నిక్షుత్త) మొనరించెనే జగమ్మబ్బలు
 వాఁడిమి కోడ కెవ్వఁడు బ్రదికె
 అఱకాలి కంటివాఁ డలుగఁ డల్లిననాఁకె
 పాలు పేద కుండునే భూతధాత్రి
 తన పేరఁ బృథ్వి వొల్చినఁ బొంగని ఘనుండు
 తెకతేర విడువక దిక్కు గలచె ?

వంశమర్యాద లెఱుంగని వారి మ్రోలఁ
 దడవ నేటికి మా పూర్వ దర్శ మనుచు
 నుద్ధతులు కొంద తాడిన నొడిసి పొడిచి
 రోజు చెడ బిట్టు కెరలించి రాజభటులు .

కుమ్ము సుద్దు లాడుకొను చిరువాఁగులు
 రాజధాని ప్రాంతరమ్ము చేరి
 మార్గ మధ్యఁ బొదలు మాకందవనిలోని
 జనుల కలకలమ్ము వినిరి చనిరి .

వినిన దొక్కటి ప్రజ సెప్పు కొనిన దొకటి
సరిగ విననీరు ముందుకు సాగనీరు
రంతలో నలబల మెక్కుడై కలంగు
నీటి గుంపున కుబలాట మేమి చెప్పు !

తలదూర్చజూతు రదల్చువారి నెదుర్తు
రలవి దప్పిన వెనుకంజ వేరు
రొండొరు మెడలపై కురిసి వీక్షించుట
గుదికాళ్ల నలుబిటు క్రమ్మివిడుచు
రోషిలేసి వా రొదిగి తొయ్యెడల చూ
పందినవారు పున్నాళ్ల రాలు
తెలవచ్చుకొనె నె యిరుపాలం గోచి వా
నే యుయ్య ప్రాణాల కెను నెట్టి
చెడిప యురిపాలం బడిదో చెప్పలేము
పాప మనరామ పొండిని పలికి పుడు
నోటి కొకమాట ? పాప మా బోటిగూర్చి
జిహ్వకసరూప నెన్నెన్నో చెప్పికొనిరి.

భటు లుబలాటమెక్కుడయి బ్రాహ్మణహస్తములూదిపట్టిమో
మటునిటుదిప్పకొక్కమొగి నారయుచుండె నదేకచిత్తు లే
దెటు ఘటియిల్లెనో ? తెలియ దింతటిలోన జనప్రవాహము
త్కటమయినల్లద్రొక్కుకొనఁగాఁ బిరువీకులుసంఘటిల్లినన్

తెఱపికిఁ జని రక్షకభటు
 లరసిరా ? లేదో ? లేదీయ హస్తగతులు మా
 కరములు నట్టెదరేలా
 సరిసరి ? యేనాటి మిత్రసత్తములయ్యా !

విడుపుడు హోడిగములకు
 బడతలు లభియింపలేదే ? పాపపుసాముల్
 పొడిచెడిది గాక పనిపడి
 చెడురేతల నొడిగిల్లు శుభనగరే ?

అది విభ్రాంతచునున్నట్లై భటు లమేయ క్రోధ విస్ఫూర్జితా
 ననదృక్పథం పరిగించి రిద్యత ముఖ భూభంగరేఖా విభ్రం
 భణముల్ చూపిరి మాటిమాటి కధఃస్పందము గావించి రు
 గ్గుని నిట్టూర్చిరి పండ్లగీటిరి దురర్థాలాపముల్ పల్కుచున్.

అవలక్ దహనదిచ్చ వారెవరు ? బాహుబాహిఁ బోరాడఁగాఁ
 అనమేనిక్ వెనుకఁజేయరు జనుల్ తద్వివ్రలాపార్థ టీ
 విసరమ్మల్ విని నాకికాక్రములపై వ్రేల్చోపి కొంచుండిరి
 తవకాఁము లభింపనేమి ? భటు లుడ్డాడింక రం దొక్కనిక్.

ఆపై నించక కాళ్ళపేరచుయి నెయ్యంబార నో యయ్యలా
 రా! పాపాత్ములు మోసపుచ్చిరికమాప్రాణమ్ములుకదక్క వే
 దో పట్టిపున కంటి మాలిగొనరాదుల్ రాజవిద్రోహులక్
 సైపంబోరెడనేయ కింపిలి రిహస్యమింత వాక్రువ్వరే ?

కడుపుం గక్కుటికి దసింతుము నమస్కారముగా వింతుమా
చెడుగులవోయిన జాడలన్నుడువరే జీనమ్మలన్నిల్పరే?
పిడివాదమ్ము లొనర్పకుండని భటుల్ పేర్వేరఁ బ్రార్థించినఁ
దుడుకుల్ తుందుడుకుల్ వచింతురుహసింతుర్ తంత్రవిక్రాంతురై.

ఈ వాగ్యాదము లేలా?
భూవరుడే తేల్చగలఁడు పాదమని భటులు
చ్చావచ వచనంబుల వా
రేవెనఁ జెనఁగినను విడువ కేగిరి పురికి.

బంధితులేగు రప్పట్టున మూగురు
కంచె కొక్కరుగఁ దప్పించుకొనిరి
ఘటకుండు శివతాతి కన్నొఱంగి యమాత్యు
నర్థాంగి వఁపిన యంబరాదు
లనుదాల్చి యాఁడుకట్టున కొప్పిదముఁ గూర్చు
నడతోడఁ గన్నులు జడిగొనంగ
ముడివీడ పైఁటవీడ్వడ మిట్టజొమ్మును
ముంజేత నూరక మోఁదుకొనుచు
గుంపుఁ జొఱఁబారి యక్కలా? గొంకరాజు
నేలుబడి నింతవడితి వేమే యనాథ
లిలు బయలుదేఱుటే పాప మీలుపుడిపి
చక్కడఁచుచుందు రింత కీశ్వరుండుగలఁడే?

అని దుఃఖాబ్ధి నిమగ్నయైనటుల హాహాకార దీనాననం
 బున నచ్చోటికినేగి చూపఱు సముద్యాతాద్భుతశ్రీకమై
 కనుచుండ న్నయనాంచలంబులఁ బటాగ్రంబొత్తి యెల్లెత్తిబో
 రున నేడ్చె మగబింకముట్టిపడు సూర్యుం గాడ్పులుడ్డాడఁగఁ.

ఈ శ్లోక దేవత యెవరయూ పాపము

కడు దీనముగ తాలు గరఁగ నేడ్చు
 పాలఁతు లిర్వరు నక్క సెలియండ్రు గావలె
 గాక తక్కిన నిట్టి శ్లోకమున్నె ?
 త్రాణ చెడ్డది గాని ప్రాణభయమ్ము లే
 దింత కాపె యదృష్టవంతరాలు
 ఏమట్ట ? యొంటి నెం దేగుచుంటిరి దొంగ
 తోడు బోతను బుద్ధి దోపలేదె ?
 దగర లైన నేమి ? మగతోడునం బోరె
 కట్టలేక చన్న గొట్టె గఱచు
 నెంత పితవకాల మిన్నాళ్లవలె గాదు
 ప్రజకుఁ గంటి పిచ్చ బలిసిపోయె .

మొగము తేప టగ్గి తగిల ముచ్చముడింగె
 జెట్టు నీడకేనిఁ జేర్పరమ్మ !
 పిడచగట్టె నోరు తడిగుడ్డ పిడుచుడు
 తెలివిసేరు ననుచుఁ బలువు రనుడు .

నలుపురు వట్టువట్టుడని చారటు వట్టి చెట్టునకు క
 ప్పొలఁతుక తేలుచుకబులుకు పుల్కునఁగన్గని కంటిఁగంట నీ
 రొలికిన దామెపైన పడి యుష్మలికించెడు వ్యక్తి హమ్ము ని
 ప్పొల మెడఁబాపి పుణ్యమునఁబొందని దీనతదోప బల్కినన్

పెక్కురు జాలిగూరి తదభీష్టముచొన్నన ముందలూరి కా
 దిక్కునడించిపోయిరికఁదేటుటా? పాటుటా? దేవుడన్నవాఁ
 డొక్కఁడెటుంగు మా కవితకున్న బలంబుపయోగ పెట్టినన్
 దెక్కలికాండ్ర పన్నుగడ తేలు నె? యూహకుమించెవంచనల్.

పకపకనవ్వు కొంచొకరిపై నొక చూరక నొడ్డగిల్లు చీ
 మొకములఁటయ్యెబాపనులమోగములన్ గమనించువారఁటం
 చెక సెకమాడుకొంచుఁదమకించుచు వేసములిట్టెమార్పుకొం
 చొకరొకరెచ్చరించుకొను చూడనిఁబాడి రుదీచి దిక్కుగన్.

ఈ విషయము పొక్కిన య దిబ్బడిముబ్బడిగాఁ బురమ్ములో
 భూవరుఁ డంటు తేల్చుడనిపుచ్చె భటాగణులన్ క్షణమ్ములో
 ద్రోవకు మూపురేసి వలఁతుల్ భటులేగిరి మూల మూలలన్
 దేవిరి పాంధలోకము నదేపని గోఁజిరి దిట్టు లుండఁగన్.

శివతాతి ముందునడచుచు

నవ్రనోయి! సుధస్య! వింటి మది గోడలకున్

జెవులుండు నంద్ర మెల్లఁగ

వివరింపుము బరిగినట్టి విధమెట్టిదియో ?

సుధన్వుడు

ఆనడికి రేయి మంత్రి శ్వే
శాన ప్రదేశమున కొంటేజనగా రాజ్య
శ్రీని విడిపించు తలఁపున
నేనున్ దత్తుతియు నింత నెఱపితి మన్నా !

శివతాత

బంధించిన దెఱుంగను బరి
పంథులు మన గుట్టు దెలియ బాధించినటుల్
బంధులె నేకుగ ధనలో
భాంధతఁ దనుఁబట్టి యిచ్చినట్టుల విందున్ .

సుధన్వుడు

అవు నవు సంత వట్టయిన దావల సర్వమెఱుంగఁగోరి భూ
ధవుఁడును, బుద్ధరాజు బహుధాపొరిపుచ్చియు భూగృహమ్మునం
దెవరి కెఱుంగ నీకునిచి రెల్లి యథార్థము దేల్చి కొఱ్ఱునన్
దవులుతు రన్న వార్త విని తల్లడ మందితి మా నిశీధినిన్ .

వెలలితి నేలమాళిగ వివిక్త ప్రదేశములందుఁ బొంచితిన్
వలుపు నెఱింగితిన్ భటుల వర్తనముల్ గమనించితిన్ బ్రసూ
పులపయి మచ్చుఁ జల్లితిఁబ్రబుద్ధుఁడువృద్ధుఁడొకం డెదిర్చినన్
మొల పిడిబాఁకునన్ బొడిచి మొత్తితి నెత్తివట్టి దాఁటితిన్ .

ఆయెడ గబ్బిగీమగు బుయారమునం దొకమా టుఘూలఁ బ
ద్దాయతపత్రనేత్ర హృదయవ్యధతో భవితవ్యగాథతో
మూయదుకన్నుత్రిప్పదిటుమోమిఁక నెంతనిమొత్తుకొందువా
తాయనసంస్థితుండనయి తద్గతవృత్తము లుగ్గడించితిఁ .

చివర కెదో సరిదాఁకిన
నెవరది యని జాలిగదుర నేడ్చిన దువిదా !
పొవితెడ వెందుల కన నుడి
కవిలిక గుర్తించి జాలకము డగ్గఱినఁ .

జరిగినది జరుగనున్నది
వివరించితిఁ దత్క్షణంబ నెలలు నుపాయం
బవసర మంటిని నుభయుల
కెవరికి వైదొలఁగు వివర మేర్పడకున్నఁ .

ఊహదక్కి కప్పు నూటాడఁ బొడిచితి
బీటవాటి యింత పెణకవిటుగ
సందుఁ జొచ్చి మఱొక శ్వభ్రమార్గమునఁ
జేదుకొంటి నామెఁ జెఱుగువట్టి .

బైటఁబడితి మువరి భాగాయుధాగార
గర్భగోళ మొండు గడువవలయు
ముప్పుదెలిసి వేషములు మార్చుకొని లోన
సణగి రది చేయ సాగినాము .

ఆయుధాగార పాలకుఁ డలఁతఁగూరి
కసరి మూషికబుద్ధి మూఁగన్ను వెట్టెఁ
గాని యలజడికతనఁ జీకాకువొడమి
అమ్ముబలె వచ్చి త త్కవాటమ్ము దెలచె.

అసిపిల్లా! యనివృద్ధుఁడుక బెనఁగినట్లాయమ్మయుక నేనయో
పసిదానక దలిదండ్రు లర్థమునకై ప్రాల్మాలి యి న్నిచుతో
మసలకబంపిరి మొక్కదైవమును నోమం జుట్టముల్లేని నా
రసికత్వమ్మున కాససేయఁగల జాగస్వాము లింకుందురా?

నన్ను బోనివారు చిన్ని కూతులులేరే?
ఆడుతోడు లేదె? యాలు లేదె?
వీడు పొమ్ముటన్నఁ గాదు రమ్మనుచుండె
సిగ్గు సెరము లేదె? జీవితముకు.

“అసె”చాలింపు మొయారిభామనని రాజ్యశ్రీ ననుంబట్టి యొ
క్కసిఁ బై కుంకిన భీతచి త్తబలె నయ్యో కావవేయంచు గు
ట్టసియాడక దనకాళ్లువట్టితి నగారాధ్యక్షఁ డసృస్మనో
వ్యసనమ్ముక గని తన్నుఁ బూరుషునిగాభావించిన క్రోధుడై.

ఏరా వీరబలా! పరాంగనలతో నిట్లాటఁ గ్రీడించు వ్యా
పార మ్మెన్నఁగు నేర్చుకొంటివి జరాభారమ్ము పైకొన్నదీ
కారాగారము గాచుచుంటి వదియుంగా కిల్లునిల్లాలు పే
రూరుంగల్గిన వాడవీక్రియకు నుద్యోగింతువా? ధూర్తుడా!

రారమ్మని మెడఁబట్టి బ
జారునకుంఁగెఁటి నన్నుఁజననీక ముఖ
ద్వారము బంధించి వెనం
జేరి పదింబదిగ వలపు చిలుకం బలుకున్ .

ఎవ్వరు లేరని నగచితి
వివ్వడఁగెట దొరకె నీకు నితనికి నెంతో
దవ్వగదె ? పరులు విన్నన్
నవ్వరె ? సరిదాఁకెఁగాని నా యెదురెదురన్ .

మాటవరుస కందు మనసెంత గలిసిన
క్రొత్త సేయ వెన్ని కోర్కెలున్నఁ
బాలఁతి తూఁగి రాదు పురుషుండు మునుపడ
వలయుఁగాని చేయి గలుపువేళ .

వలపుగంధ మెపుడు వాసిపవలెఁగాని
ధనమదెల్ల శాశ్వతమ్ముగాదు
పరువ మొలుకువాని పచ్చికాటాఱని
చిట్టకములఁ దృప్తి చెందవలయు .

ఒంటిగానఁ గొంచె ముత్సాహ పడుచుంటి
నీకుమాత్ర మెంతో కాఁకలేదె ?
అన్యు లింతసైవ రాముత్తైమంత మా
టూడివడిన దనుక నోర్చుకొందు.

చల్లగాలి కలరి జాబిల్లి వెన్నెల
 కుల్లసిల్లి తలఁపు లుప్పతిలైఁ
 దేటిచూచు కొలఁదిఁ దీయని తలఁపులు
 పొలసి నరములన్ని సలుపు వుట్టె .

అని మెల్లమెల్ల డాయం
 జనుదెంచి రసాతిరేక సంజనిత కళా
 వినిహత విషయాంశరుడై
 చనుమొనల స్పృశింపఁగేలు సారించు నెడన్ .

ఎక్కడలేని కోప ముదయించిన దేమనుకొన్న నేమగుక
 బక్కగుఁ గాక తాను కటిబంధ వివేచిత శాతఖడ్గుఁ డా
 వెక్కసపాటు దక్కి యటు వెట్టితి మోమతఁ డుగ్రకోపనుం
 డెక్కతమో సహించె మరఁడేచిన నీశ్వరుఁడుక్కుదక్కఁడా?

తా నపుడు పడ్డ విరహవేదనల పెల్లు
 నన్నుఁ బటిచిన వాకకొన్ని విన్నయెడల
 నవ్వుటే గాదు పలుచోట్లఁ ద్రవ్వెదనుచుఁ
 దప్పఁ గ్రుంకు నెడక శివతాతి నగుచు .

ఆ బిడకు వృద్ధవేష మెట్లలవరించి
 తీపు సరె? యన్న నీ తెల్వి యిట్టి దగునె
 మొదట నాచేతఁ గెడసిన ముదుకఁ డింత
 కయ్యెనని యొయ్యన సుధన్వుఁ డపహసించె .

ఆ పయి నేమి ఘటిల్లెనో ?
 దాఁవకు మన నతని కను సుధన్వుఁ డసాధ్యుం
 డా పలుగాకి మనోజ
 వ్యాపారాసక్తి నిట్లు లను వినతుండై .
 చూతువుగా జేవు శుద్ధాంత మట్లు నీ
 యొడలెల్ల బంగార మొప్పుకొనవె !
 విందువుగా వీడు వీడెల్ల రేపాడి
 కొలిచి మెప్పించెడు పలుకుబడులు
 పొందెడుగా పూటపూటకు నొకవిత
 పాలువుగుల్కెడు రాజభోగములను
 మమతఁ గూరెడవుగా మన్ననోవీధికా
 ధగధగాయిత మాన్మధ ధ్వజంబు
 పలు పలుకులేల? నీవచ్చి వలపుతోడు
 వల్లమాలిన నా మనోవాంఛతోడు
 వరుసగలిపెడు కామదై వతిముతోడు
 పొలఁతి నీతోడు వచ్చకర్పూర మనవె.
 అనిన మొగమునఁ జిలువగ వంకురింపఁ
 గరము లల్లార్చి మెటికలు విఱిచినాఁడ
 వలపుకాఁడుబ్బి తెబ్బిబ్బువడి వికార
 భావవై చిత్రమెఱయ నివ్వగిదిఁబలుకు .

నిలుపోపినం జాలుఁ దొలిమలివలపున

కడఁగిన మదన దేవుఁడు చివుర్చు

చేపట్టినంజాలుఁ జెమరుక స్తురినామ

ముంకువుగాఁ గళ లుప్పతిల్లు

మేల్పడినంజాలు మేలంపుమయివడి

లేతవెన్నెల పుక్కిలింతలగును

వలుకరించినఁ జాలుఁ బల్లవాధరమునం

దోలాడు నమ్మతమ్ము జాలువాటు

సమ్మతించినఁ జాలు “ నా సామిరంగ ”

అడు గడుగునందుఁ జిట్టంటు లవఘళించు

నాస లున్నవి యారవంతైన పిదప

లోలలోచన ! నిన్నాత్మ నోలగింతు .

తేటి చూడు మనక ముఖదీప్తు లొలయ

నంటి నో వన్నెకాడ ! ఖడ్గాదిసాధ

నోత్కర్తము వెఱ పుట్టించుచున్న దెడసి

ముద్దుసేయు మఱున్న సమ్మోద మందె .

వెట్టిబాగులవాని వేస మింకే మందు

నంగజోన్నాద మిట్లార్చునేమొ ?

నా చెప్పినట్టు లొనర్చినాఁడొసవరి

చిన్నె లట్టిటెన్నో చేసినాఁడు

గ్రుడ్డి వెన్నెల నొప్పుకొన కున్న మందువా
తఱిసి చీకటి “కిట్టె” తార్చినాడు
నిలువెల్లఁ దడవి వెల్వెల్లఁ బోవుచో పిల్ల !
ఆడు పోడిమి మచ్చుకైన లేదే !

మాచకమ్మ వఁటే పైకిమాత్ర ముంటి
వితపు గావెందులకని చీత్కృత మొనర్చు
నవుడ వెలికిలఁ బడఁ దన్ని యడఁచి నోట
గుడ్డలం గ్రుక్కి మోకాటఁ గ్రుమ్మినాడ .

గుటగుట లాడుచున్ నుసులు కొం చరగన్నుల నీరుదేర న
క్కుటిలుఁడు కేలుమోడ్చె నిదిగో బయలుబిప్ప మచ్చరిత్ర నీ
పుటమఱునంచుఁబల్కి పయిపుట్టమునన్ గుదిత్రోసిసమ్మదో
త్కటమతినై గడల్ విఱుగఁదన్ని బయల్పడ నుద్యమించితో.

అంచలనిల్చి నాకయి ప్రయత్న మొనర్చు పడంతి యుత్తరీ
యాంచలమొండుకుడ్మశిఖరాగ్రమునన్ దిగఁజార్చెనింతయుం
గాంచి గ్రహించి తత్పటముఖమ్మున వెల్వడితిన్ మఱేమిలే
దించుక తప్పిచన్న పచియిం చెడివే ట్టణిక ప్రమాదముల్ .

ఆమె మొగమింతయయ్య నో రడఁచుకొనుచు
నొనులే వానివేష మత్యవసరంబు
కడవఁ జొఱఁబాటు వఱకెన్ని గడవవలెనా ?
దోర్చి తేరుగదా ? తన దుస్తులన్న .

సుధన్వుడు

అంతపాపంబు పగవారికైన వలవ
దతనిబలె నుంటినా ? “ తప్పకతనితాత
మగనిబలె నుంటినని ” యాకె నగిన నేను
నీవు తక్కువ దిన్న దిందేమి గలదు ?

ఆ ముడిపెట్టె సీకును
నామ విభేదమ్ము దక్క నలువగు హంగుల్
మోమున వ్రేల్చెడుఁబోనీ?
నా మనవింజేసి వంగి నడునడు మింకక .

అని హస్తోక్తుల నేగుడెంచు మము నయ్యైద్వారసంరక్షకుల్
గని యీ యయ్యకుఁ గారుదప్పినను నింకక బచ్చివోపున్న దీ
తనికిఁ దారువుగాఁడు వీరబలుఁ డీద్వంద్వంబు రేలచ్చు వో
సిన యాఁబోతుల మాడ్కి ద్రిమ్మరు నిసీ సిగ్గేలలేకుండెనో ?

లీలాకేళికిఁ బిల్లగుఱ్ఱముల వోలెన్ దారుచున్నారు నేఁ
డాలోకింప రిటేదో? నూతన మృగంబైయుండు నయ్యమిషం
బాలుం బిడ్డలఁ జూడ కిట్లు మదనవ్యాపారముల్ నల్పు వా
రీలాల్యమ్మునఁ గ్రుంగిత్రుం గెదరుపోనిండాఁచెమా? పొచ్చెమా?

మిండత కాకో పోకో ?

పండో కలకండా ? తేరఁ బంచెద రీనాఁ

డాండేమి తలఁప కేగెద .

గుండీలకొ ? యయ్యలింత కువిదల కొఱకొ ?

ఎచ్చటి జాగిల మబ్బా !
 ఎచ్చట నడయాడు నారినే పసిస్ట్టుకొ
 ముమ్మలా ? ముండల కొజుకు
 వచ్చాడెను వాడొ ? జంతులను లేమెఱుగుక .

ఏసి నీవాగక పొమ్మని
 కనకును నిశ్చని యడల్పు కాశలికాండక
 ముసి ముసి నవ్వుల నూరువు
 లసియాడగ మోసపుచ్చి యరిగితి మవలక .

చీమ చిటుకునున్న జీకాకు వడితిమి
 అడుగు నేలమోపి నడచి నామె
 బెడరు చూపు లదురు హృదయమ్ము లప్పుగా
 బాటబట్టి బైటబడితి మెట్లా !

కొమ్మిన మంత్రి గృహవర
 నిష్కేడ సొచ్చితిమొ లేదొ ? నను రాజ్యశ్రీ
 నిమ్మలకుఁ దోడి తెచ్చుచుఁ
 గొమ్మిన సతి విషము మూడుకొన వాక్రచ్చెన్ .

తోడన రాజ్యశ్రీ నట
 వీడిచి తద్రూప వేష విధవ మెసంగన్
 వీ డెడలి వచ్చి మీకొఱ
 కిడ నురింబడితి నవల నీ వెఱిగినదే !

శివతాతీ :--

నిన్నిచటి కంచి కొండల సేకుపకుల
మమ్మ దప్పింపలంచె నా మంత్రముదేకిఁ
దగ్గయిల్లలు గావుర నెత్తించుండే
గొమ్మ నామాత్యుడీ బౌద్ధకూటములను .

సరికానీ ! భూగృహమే
వెరవునఁ జొరఁ బాటినావో ! వివరింపుము ముం
దర నడుగఁ దలఁచి మఱచితి
నిరుపమ ప్రజ్ఞా విశేష నిధివి సుధన్వా !

సుధన్వుఁడు

నా మొగ మే నేమెఱుఁగుదు
శ్రీమతి కొమ్మన్నపత్ని సెప్పినదెల్లఁ
తామకచేసితి నా బిడ
నూమొన గుండ్రాతిఁ దఱుగునుక శివతాతీ !

వినుమందుఁజొచ్చి విధ మభివర్ణింతు
నలవృద్ధు నల్లన కర్థమొసఁగి
అసురసంధ్యకు మామకన్న మన్చుటమాన్చి
కనుచీకటికిఁ చేరఁబనిచి వాని
సచివునింలక దాచి గరసాన్నపాత్రమేఁ
గైకొని ముడుసరి కడకునేగి
పురుగుమట్టిప దల్లుఁ జొరగినాడని బొంకి
తన్నించుకించు కోదార్చి తేర్చి

మఱలి వచ్చు వేళ సురిగి బుయ్యారమం
దొక్క మాటుమూల నొడిగియుంటి
నవలఁ బూసగుచ్చినట్లంత వినిచితి
నద్భుతావహమ్ము లచటి కథలు .

వెడఁగులు రాజ్యశ్రీకై
పడిపడి వెదకింతు రామె పట్టణమం దె
య్యెడలేదని తేలినదిఁక
నడపెడి కథ దుఃఖభాజనం బనిపించున్ .

సన్నని తలయే రొదవెన్
వెన్నునఁ జలిచెమట వొడమె వేఁకి జనించెన్
మొన్నటినుండియు నిద్దుర
కున్నోచను సేద దేర్చుకొని చనవలయున్ .

అని కుంట గట్టుడగఱి
కన దాతపవహ్నికీలఁ గ్రుంగి వెఱలు నీ
టను గ్రుంక వెఱచి నికటా
వనిఁబొల్చెడు మఱినీడ వ్రాల్చిరి తనువుల్ .

ఆతప తాప తప్త హృదయమ్మున నూర్చు జలాశయోర్మికా
వ్రాత మరుత్పరంపరలు పాంథతనూరుహ ఘర్మవారి సం
ఘాత మలీఘుచంబు లరగన్నులు మోడ్చినవారిపై సము
ద్ధూత పటాంచలంబులయి తూఁగిన వూడల నీలినీడలన్ .

అలసటదోగి మూపురు భటాగ్రణు లచ్చటి కేగుడెంచి వా
రలగని యబ్బురంపడి పరస్పర హాస ముఖావలోక నా
కలనఁ దదీయరూపము లెగాదిగఁజూచి శ్రమప్రసుప్తులన్
మలుఁగులు దట్టిలేపి రనుమానపరీవృతచిత్త వృత్తులై.

లేపినతోడ నుల్కివడిలేచి ముఖాముఖ సుగ్రహోప సం
దీపితవస్త్రులంగని యుదీర్ణ విజృంభణముల్ ఘటిల్లగాఁ
జూపొక తూపుగానలిగి చూచి సముతితులందు రేమయా!
ఓపిక దక్కికూర్కు మము నూరక లేపితి రేమిగావలెక.

అనుచుఁ దదాస్యవై ఖరుల నారసి వాసనపట్టి నేర్పరుల్
గనుకఁ దదీయనామములు గ్రామము లెచ్చటికేగుచున్న దిం
దనుక నెటక వసించినది? తమ్మిటు లేపిన దెల్లఁ బూసగు
చ్చిన క్రియనడ్డుచున్న బ్రహసించుచువారిటులందు రొనయా?

మీ పేరూరులుముందుఁ దేల్చుఁడటుపై మేమున్న దున్నట్లుమా
“సోపల్” చెప్పెదమన్న వీరనిరి మీచొప్పింత కన్యేషణ
వ్యాపారమ్ముగఁ దోచుచున్నది రహస్యం బేది యెట్లుండినక
మీపై మాకనుమాన ముప్పతిలుచుండెన్ రండురండీడకున్.

తల పైపాగఁ దొలగచుఁ దున్నత మురస్థానమ్మ దే దేది?మీ
సలుకట్టించితిరేయఁటన్న నొహోహో?చాలున్ సమీక్షార్థముల్
నిలువెల్లక గమనింప నెంచితిరిగానీ మీరుకాన్పింప రెం
దులకంచుక భటులాడఁగా నవయవాదుల్ సూపి రీవంచకల్.

ఎవ్వరు పంపిరన్న భటు లెందులకీ వ్యవలాపమంచు వా
క్రువ్వఁ దొడంగి వీరు మనకుం గడుగూర్చెడు బుద్ధరాజు గా
కెవ్వరు పంతురంచు వచియించుచు నింతకు సంతపట్ట రా
జువ్వను లెందుఁబోయిపో? డెచల్ దెగిపాటిరి నల్లపూసలై .

మా చను దిక్కు రాకుఁ డటుమార్గమునట్టుఁడు మచ్చుకై ననుకొ
జూచితి నన్న వాఁడొకఁడుచొప్పడఁడెంతొ నికృష్ట వృత్తిమైఁ
దోచియుఁ దోపకీట్లు పలుశ్రోవలు వట్టితిమంచు వీరు వా
“రాచటు”వాసి రిందలి యథార్థమమాయకు లేమెఱింగెడికొ.

కట్ట డిగ్గు సుధన్వుని గౌగిలించి .
ప్రాత చుట్టాలమని శివతాతి నవ్వె
నాతఁడా నర్మగర్భవాక్యార్థ మెఱిగి
కొంతవడి మెల్లఁగా గుసగుసలు వోయె .

స్వీకృతి

దైవ స్పష్టములు ప్రపంచమున నెన్నటికిఁ బడి మాఱవు. కాని మానవ స్పష్టములలోను శాశ్వతమైనవి కొన్ని గలవు. వానిలో మొట్టమొదటిది కావ్యస్పష్టి. అట్టి కావ్యజగత్తులోఁ బ్రథమవీర మలంకరించిన రాజరాజాదు లజరులు నమరులును నై వన్నె కెక్కిరి. వారి యడుగుజాడలు నచ్చిన నేను సప్త సంతానములతోఁ బ్రథమగణ్యమగు కృతి నందుకొన నుత్సాహపడితిని.

ఇందులకుఁగాఁ దదన్వేషణార్థము గొంతకాలము జరిగింది. అయినను నాంధ్రావనిలోఁ బేర్చుకొన్న కవిబ్రహ్మగారి కృతి స్వీకరించుభాగ్యమబ్బి నందుల కెంతో యదృష్టవంతుడఁ డని మురియుచుంటిని.

పలనాడు మా గుంటూరిమండల వీరగాథలకు గుండెకాయవంటిది. ఇందలి కథావస్తు వదే యగుటచేతను, విశేషించి ట్రాన్స్లసంబంధి గాథయగుటచేతను మహాభారత కథల మఱపించి పచ్చిరక్తము చిప్పిలజేయు వస్తువగుటచేతను కథకుల ద్వారా చిననాటనుండి యాగాధ విని విని ఆ వీరదేవులనందు మక్కువ గలవాడ నగుటచేతను నిమ్మహాకృతికిఁ బతిత్వ మంగీకరించి, జన్మ సఫలత చేకూర్చుకొంటిని.

“కవిబ్రహ్మ” గారు తెలుఁగు వెలుఁగునకుఁగా నిలువెల్లను ధారవోసి కన్న యీ మహాకృతికన్యను స్వీకరించి నందులకుఁ దత్కృషికిఁ బ్రతి ఫలముగాఁ దగిన దోహదము చేయఁజాలకున్నను యథాశక్తి యడుతుభక్తిని నిమ్మహాకవిని సత్కరించు భాగ్యమబ్బినందుల కెంతయు ధన్యుడను.

మఱొక్క విషయము. ఈ వీరులు పుట్టి పెరుఁగుటచే మహోజ్జ్వలకీర్తి నాస్టించిన వీరభూమిలోనే యీ కృతి మహోత్సవము జరుగుట చరిత్రాత్మకమైన విషయము. ఆంధ్రులను విజ్ఞానసంతములార్చు నాగార్జున కొండలో నిమ్మహాకృతిని స్వీకరించి, యొక యపూర్వానుభూతికిఁ దావల మైతిని యుప్పొంగుచుంటిని.

ఆంధ్రుల చరిత్రకు సంబంధించిన యీ వీరభారతమునకు మకుటాయమాన మగునీ “యలుగురాజును” స్వీకరించు నదృష్టము గలిగినందులకెంతయు గర్విం చుచుఁ దక్కుంగల భాగములను వీలైనంత త్వరలో నాంధ్రుల కందించు నవకాశము నాయురారోగ్యాదుల నీ కపింద్రున కొనఁగ నదా భగవంతునిఁ బ్రార్థించుచున్నాడను.

నాగార్జునకొండ

-6-47

మే కా గన్నయ్యచౌదరి
కూచిపూడి

నా కృతులు

నాయకురాలు	౨	౦	౦
మగువ మాంచాల	౧	౦	౦
సిద్ధాశ్రమము	౧	౦	౦
ప్రేమాలోకము	౧	౦	౦
క్షేత్రలక్ష్మి	౧	౦	౦
త్రవేణి	౧	౪	౦
గాథావళి	౦	౪	౦
నీతిమంజరి	౦	౪	౦
రైతు(హరికథ)	౦	౪	౦
అలుగురాజు			
(ప్రథమభాగము)	౧	౪	౦
(ద్వితీయ భాగము)	౧	౪	౦

పుస్తకములకు

రాజోపుగ్రంథము
రుద్రమదేవి

ఏటుకూరి వేంకటనరసయ్య,
ఇ. బి. హెచ్ స్కూలు
నిడుబ్రోలు.

